

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

<<Το φαινόμενο της ελεγκτικής απάτης και ο βαθμός ευθύνης του ελεγκτή>>

της

ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

Επιβλέπων Καθηγητής: ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΝΕΓΚΑΚΗΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2017

Αφιερώνεται στην οικογένειά μου,

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Νεγκάκη Χρήστο Διευθυντή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών και Καθηγητή του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας, για την αμέριστη βοήθεια και καθοδήγηση που μου προσέφερε, ώστε να διαμορφωθεί το τελικό περιεχόμενο της παρούσας εργασίας, καθώς και για το ενδιαφέρον του καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου για την επαγγελματική μου σταδιοδρομία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι σύγχρονες χρηματαγορές και κεφαλαιαγορές χαρακτηρίζονται από το φαινόμενο της διεθνοποίησης τόσο των αγορών, όσο και των κεφαλαίων εξαιτίας των τεχνολογικών και πολιτικών εξελίξεων που σημειώθηκαν κατά το παρελθόν. Η υψηλή συγκέντρωση κεφαλαίου από μεγάλους οικονομικούς οργανισμούς προσφέρει εκτός από τη δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη της οικονομίας, το πλεονέκτημα της απρόσκοπτης και ευρείας χρηματοδότησης άλλων οικονομικών οργανισμών-φορέων, χάρη στα αναπτυγμένα συστήματα οργάνωσης και διοίκησης που διαθέτουν, συμπεριλαμβανομένης και της πληροφόρησης που κατέχουν σχετικά με την οικονομική βιωσιμότητα και αποτελεσματικότητα αυτών με τους οποίους πρόκειται να συνεργαστούν.

Η ελεύθερη κυκλοφορία απρόσκοπτων, αξιόπιστων και αντικειμενικών οικονομικών πληροφοριών συμβάλλει στην ορθολογικότερη και αποτελεσματικότερη κατανομή και εκμετάλλευση των πόρων του κοινωνικού συνόλου. Ακριβώς, επειδή η σημασία της ορθότητας των πληροφοριών αυτών είναι τεράστια, σκόπιμο είναι οι πληροφορίες αυτές να υπόκεινται σε επιβεβλημένο έλεγχο, ώστε να εξασφαλίζεται η ορθότητά τους. Η αναγκαιότητα λοιπόν, της διαδικασίας του ελέγχου οφείλεται στην ύπαρξη αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων (Agency Theory) μεταξύ διάφορων ομάδων σε μία επιχείρηση. Στα πλαίσια λοιπόν, μίας επιχειρηματικής οντότητας χρηματοοικονομικά δεδομένα μπορούν να χρησιμοποιηθούν μεροληπτικά, αλλά και ως κατευθυνόμενη πληροφορία, προκαλώντας σημαντικά πλήγματα στην επιχείρηση.

Τέλος, λόγω των έντονων ανησυχιών που προέκυψαν τα τελευταία χρόνια, αλλά και των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν για το μετασχηματισμό των λογιστικών στοιχείων (τα οποία παίρνοντας τη μορφή που οι συντάκτες τους επιθυμούσαν εκμεταλλευόμενοι τους υπάρχοντες κανόνες ή παραβλέποντας ορισμένους από αυτούς) και των επιδιώξεων της λογιστικής αγοράς, να ενισχυθεί ο ρόλος των Ελεγκτών προκειμένου να δημιουργηθεί κλίμα φερεγγυότητας και εμπιστοσύνης μεταξύ επενδυτικού κοινού και επιχειρηματιών, όπως θα αντιληφθούμε και από τα εταιρικά σκάνδαλα που έλαβαν χώρα τόσο στην Ελλάδα όσο και στον υπόλοιπο κόσμο, και τα κυριότερα από αυτά αναλύονται παρακάτω. Σκοπός λοιπόν της εν λόγω εργασίας είναι να αναλύσει την έννοια της απάτης τα χαρακτηριστικά αυτού που πραγματοποιεί την

απάτη καθώς και το μέγεθος της ευθύνης του ελεγκτή ανάλογα με το μέγεθος και το είδος της απάτης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	8
1.2 ΣΚΟΠΟΣ.....	10
1.3 ΔΟΜΗ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΥΠΑΡΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	16
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	16
3.2 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	16
3.3 ΑΠΑΤΗ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	18
3.4 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΟΥΝ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΠΑΤΗΣ.....	19
3.5 ΤΟ ΔΙΑΜΑΝΤΙ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ (THE FRAUD DIAMOND).....	23
3.6 ΤΟ ΤΡΙΓΩΝΟ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ (THE FRAUD TRIANGLE).....	25
3.7 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ.....	27
3.8 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΟΡΚΩΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ.....	31
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	31
4.2 Η ΗΘΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΛΟΓΙΣΤΗ.....	32
4.3.Η ΝΟΜΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΛΟΓΙΣΤΗ.....	34

4.4 Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΟΡΚΩΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	35
4.5 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ.....	36
4.6 ΝΟΜΟΣ SARBANES-OXLEY.....	37
4.7 ΑΣΚΗΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΟΥΣ ΕΛΕΓΚΤΕΣ.....	40
4.8 Η ΕΥΘΥΝΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.....	43
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	43
5.2 ΕΤΒΑ FINANCE.....	43
5.3 ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΡΗΤΗΣ.....	46
5.4 ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ.....	48
5.5 ENRON CORPORATION.....	52
5.6 WORLD COM.....	54
5.7 PARMALAT.....	55
5.8 LEHMAN BROTHERS.....	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΥΡΑΜΙΔΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΑΤΗΣ.....	60
6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	60
6.2 Η ΑΠΑΤΗ ΤΟΥ CHARLES PONZI.....	60
6.3 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΑΤΗΣ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΟΝΖΙ.....	61
6.4 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΠΑΤΗΣ ΤΟΥ BERNARD MADOFF.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	65
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η Επιστήμη της Ελεγκτικής είναι αυτή που μπορεί να συμβάλει στην προσπάθεια για την εξασφάλιση της ποιότητας των οικονομικών πληροφοριών των οποίων η ευρεία κυκλοφορία συμβάλλει στην ορθολογικότερη επένδυση των περιορισμένων πόρων που υπάρχουν σε μία κοινωνία για την κάλυψη των απεριόριστων αναγκών των μελών της.

Το τελευταίο διάστημα ωστόσο, διαβάζουμε όλο και πιο συχνά για περιπτώσεις λογιστικής απάτης, που πραγματοποιούνται μέσω της παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων, κυρίως στις Η.Π.Α. (υποθέσεις Enron, Xerox, WorldCom, Merc κ.α.) αλλά και στην Ευρώπη, ιδίως μετά την παταγώδη κατακρήμνιση του ενεργειακού γίγαντα της Ένρον προκαλώντας ως γεγονός τεράστιες υποψίες ύπαρξης γενικότερου προβλήματος στον τομέα του ελέγχου και μάλιστα όχι μόνο στις Η.Π.Α.. Το ζήτημα λοιπόν, που προκύπτει μέσα από τις παραποιήσεις των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την περαιτέρω ανάπτυξη της οικονομίας, διότι εκτός από τα στελέχη της οικονομικής μονάδας που προβαίνουν στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, εμπλέκονται οι ελεγκτές και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.

Κατά την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, γίνεται αντιληπτό ότι ανέντιμα, με τη μορφή της εκ προθέσεως και της εσκεμμένης διαστρέβλωσης των πραγματικών οικονομικών γεγονότων οι «δράστες» δηλώνουν την πρόθεσή τους ή την προθυμία τους για εξαπάτηση, ενεργώντας αντίθετα από την κατεύθυνση της αλήθειας, της αμεροληψίας και της δικαιοσύνης. Συχνά, διαπιστώνονται περιπτώσεις υπερτίμησης των στοιχείων του ενεργητικού των πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το τελικό επιθυμητό ύψος τους. Στις Η.Π.Α. οι χειρισμοί αυτοί που διενεργούνται μέσω της σκόπιμης αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων και αναφέρονται στην απάτη καλούνται (fraud), τα μέσα όμως που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των παραποιήσεων είναι ποικίλα και η

μεθοδολογία τους περιλαμβάνεται στον όρο «δημιουργική λογιστική» ή «επινοητική λογιστική» (creative accounting).

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι μετά από σειρά σκανδάλων στις Η.Π.Α. για «Λογιστικές Ατασθαλίες Πρωτοφανούς Μεγέθους» η Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς παίρνει επίσημα θέση τονίζοντας ότι προκαλεί έντονες υποψίες η ύπαρξη ενός γενικότερου προβλήματος ατασθαλιών όχι μόνο στις Η.Π.Α.. Από παράδειγμα που δικαιολογεί την τοποθέτηση της Αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς αποτελεί η πύκνωση των φαινομένων αυτής της κατηγορίας, τα οποία ήρθαν στο φως της δικαιοσύνης λίγο μετά την παταγώδη κατακρήμνιση της Ένρον κάτι που επισφραγίζεται μέσα από την κατάρρευση του αμερικανικού κολοσσού τηλεπικοινωνιών WorldCom έχοντας μάλιστα ως εταιρεία ορκωτών λογιστών την Άρθουρ Άντερσεν, αυτή που συγκάλυπτε την απάτη της Ένρον. Τέτοιου είδους ατασθαλίες όπως αναφέραμε προηγουμένως απαντώνται και στην Ευρώπη με τη χρήση ίδιων και χειρότερων λογιστικών τεχνασμάτων παραποίησης της πραγματικής εικόνας των επιχειρήσεων. Χαρακτηριστική είναι άλλωστε η κατάσταση εκνευρισμού η οποία χαρακτήρισε την συμπεριφορά των ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων στη είδηση του σκανδάλου της Ένρον. Η αντίδραση αν όχι πανικός των ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων δεν μπορεί να θεωρηθεί ούτε ως τυχαία ούτε ως συμπτωματική, διότι από τις 7000 επιχειρήσεις που ήταν εισηγμένες στα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια την περίοδο του 2002, υπολογίζεται ότι μόλις οι 500 εφάρμοζαν τα διεθνή λογιστική πρότυπα, γεγονός που ανάγκασε την Ε.Ε. να πάρει απόφαση υποχρεωτικής εφαρμογής των προτύπων σε όλες τις εισηγμένες επιχειρήσεις ανεξαιρέτως έως το 2005.

Η εικόνα που συναντάται στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι απολύτως λογικό να απαντάται και στην Ελλάδα, όπου αρκετά συχνά διαπιστώνονται μεγάλα προβλήματα αποτύπωσης της αληθινής κατάστασης των επιχειρήσεων στους ισολογισμούς τους. Συχνά λοιπόν, επιχειρήσεις αναγράφουν στους ισολογισμούς τους εξωφρενικά πράγματα χωρίς να υφίστανται την πραγματική συνέπεια και αρκετές φορές μάλιστα παραβλέπονται οι παρατηρήσεις των ορκωτών λογιστών. Επιτακτική λοιπόν είναι η ανάγκη του ελέγχου ώστε να διαφυλαχθεί στο έπακρο η αξιοπιστία των επιχειρήσεων και του χρηματιστηρίου χωρίς να απειληθεί η οικονομία της χώρας.

Εν συνεχεία, οι Ελεγκτές με τη σειρά τους έχουν κύρια ευθύνη για την αποκάλυψη της λογιστικής απάτης και ιδιαίτερα των φαινομένων που σχετίζονται με

την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει να αντιληφθούν το χρέος τους προς την πολιτεία και να υπηρετήσουν το κοινό καλό δρώντας με ακεραιότητα και αντικειμενικότητα, επισημαίνοντας στις εκθέσεις τους όλες εκείνες τις παρατηρήσεις που αναφέρονται στις παραποιήσεις με απάτες μεριμνώντας, ώστε οι ετήσιες εκθέσεις να είναι σύμφωνες με τους ετήσιους λογαριασμούς του ίδιου οικονομικού έτους.

Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να γίνει γνωστό ότι στην Ε.Ε. προβλέπεται μέσω της πέμπτης οδηγίας για το δίκαιο των εταιρειών ότι οι ελεγκτές έχουν ευθύνη μόνο έναντι της ελεγχόμενης εταιρείας και ότι οι εν λόγω διατάξεις δεν θίγουν κατά κανένα τρόπο την ευθύνη που μπορεί να έχουν οι ελεγκτές έναντι των μετόχων ή τρίτων. Ωστόσο, ακολούθησε σειρά από ενέργειες που επιδίωκαν τη ρύθμιση του θέματος της αστικής ευθύνης των προσώπων που ασχολούνταν με τους υποχρεωτικούς ελέγχους, ώστε να εξασφαλίζεται η καταβολή αποζημίωσης σε περιπτώσεις μη σωστής εκτέλεσης των καθηκόντων των ελεγκτών. Τα κράτη μέλη από μέρος τους όμως, έχουν τη δυνατότητα να θέτουν τα όρια της αστικής ευθύνης των ελεγκτών, αφού από το 1991 και μετέπειτα η συζήτηση γύρω από το θέμα αυτό καλά κρατεί δίχως την ύπαρξη κοινής συμφωνίας μεταξύ των κρατών μελών. Το αποτέλεσμα όμως, των διαφορετικών καθεστώτων έχει συνέπειες στην εκάστοτε εσωτερική αγορά, με αποτέλεσμα σε ορισμένες περιπτώσεις η ευρύτητα της αστικής ευθύνης να αναγκάζει τις ελεγκτικές εταιρείες να αποκλείσουν από τον έλεγχο τους, τις εταιρείες κινδύνου ή ακόμα και ολόκληρους επιχειρηματικούς κλάδους που χαρακτηρίζονται από υψηλό κίνδυνο.

1.2 Σκοπός

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσουμε το φαινόμενο της οικονομικής απάτης ως αποτέλεσμα πρόθεσης, εξαπάτησης και ψευδούς παρουσίασης οικονομικών στοιχείων χάρη στην ανάπτυξη ειδικών μεθόδων-τεχνικών με απώτερο σκοπό την παραπλάνηση των ενδιαφερομένων (μέτοχοι ,προμηθευτές και τέλος την ίδια την πολιτεία). Εν συνεχεία να παρουσιάσουμε μέσα από εταιρικά σκάνδαλα που έλαβαν χώρα την ευθύνη που βαραίνει τον ελεγκτή λογιστή σε κάθε περίπτωση παραποίησης οικονομικών καταστάσεων όπως αυτή γίνεται αντιληπτή μέσα από αληθινά οικονομικά σκάνδαλα των τελευταίων χρόνων, τα οποία έλαβαν χώρα τόσο στο εξωτερικό όσο και

στην Ελλάδα επηρεάζοντας σημαντικά τις διεθνείς αγορές προκαλώντας σημαντικές απώλειες στους επενδυτές, αλλά και κλίμα αβεβαιότητας. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τα εταιρικά σκάνδαλα που συγκλόνισαν της παγκόσμια οικονομία θα επιδιώξουμε να εξηγήσουμε με τη μορφή συμπερασμάτων σε κάθε σκάνδαλο την ευθύνη του ελεγκτή.

1.3 Δομή

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η σημασία της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων καθώς και η έννοια της ευθύνης που βαραίνει τον ελεγκτή κατά την έκφραση γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων. Αναλυτικότερα γίνεται λόγος για τις ιδιαίτερες συνθήκες του οικονομικού περιβάλλοντος που οδήγησαν στην διενέργεια της απάτης από τους δράστες της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναλύεται και αναπτύσσεται η έννοια της απάτης καθώς και οι οπτικές κάτω από τις οποίες διαφαίνεται η ο βαθμός της ευθύνης του ελεγκτή. Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση του των αιτών που οδηγούν στη διενέργεια της απάτης καθώς και της νομικής υπόστασης που λαμβάνει η εκάστοτε απάτη με τις όποιες προεκτάσεις μπορεί να έχει. Τέλος, γίνεται αναφορά σε ακαδημαϊκές μελέτες που έχουν αναπτύξει εκτενώς την έννοια της απάτης καθώς και τον βαθμό ευθύνης των ελεγκτών κατά τη διενέργεια της άσκησης του ελέγχου τους.

Στο τρίτο κεφάλαιο το οποίο αποτελεί και το κύριο θέμα της διπλωματικής εργασίας αναλύονται τα εταιρικά σκάνδαλα που ήρθαν στο φως της δημοσιότητας και τάραξαν τις οικονομίες αρκετών χωρών χάρη στις συνέπειες που επέφερε η απάτη. Επιπλέον γίνεται εκτενής ανάλυση στον τρόπο που διεξήχθη η απάτη καθώς και τον τρόπο-μέθοδο που εφάρμοσαν οι δράστες της απάτης. Για να είναι εμπειριστατωμένη η ανάλυση των εταιρικών σκανδάλων που παρουσιάζονται στη συνέχεια γίνεται και λόγος και για τον βαθμό ευθύνης του ελεγκτής που σε κάθε περίπτωση έδρασε ενάντια στους κώδικες δεοντολογίας του επαγγέλματος αλλά και εις βάρος της πολιτείας και του κοινού καλού συγκαλύπτοντας την απάτη ή συμβάλλοντας στην πραγματοποίησή της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας όπως αναλύεται στη συνέχεια στόχο έχει να αναλύσει τις έννοιες της απάτης , την βαρύτητα αλλά και τη σημασία της αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων στην οποία οδηγούνται τα στελέχη των οντοτήτων με σκοπό την επίτευξη προσωπικού κέρδους εις βάρος της ίδιας της οικονομικής οντότητας. Από τα άρθρα που αναλύθηκαν τόσο κατά την επισκόπηση της βιβλιογραφίας όσο και από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στα επόμενα κεφάλαια τονίζεται η σημασία της έκδοση αξιόπιστων οικονομικών καταστάσεων από τους εκδότες τους αλλά και η σημαία της φερεγγυότητας του ελεγκτή ώστε να συμβάλλει στην ανίχνευση της απάτης και όχι στην συγκάλυψή της.

Ο Φίλιος (2003), αναφέρει ότι οι χειρισμοί που διενεργούνται μέσω της σκόπιμης αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων και αναφέρονται στην απάτη καλούνται (fraud) ,τα μέσα όμως που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των παραποιήσεων είναι ποικίλα και η μεθοδολογία τους περιλαμβάνεται στον όρο «δημιουργική λογιστική» ή «επινοητική λογιστική» (creative accounting).

Οι Κάντζος και Χονδράκη,(2006) αναφέρει ότι η ελεγκτική είναι υπεύθυνη για το σύνολο των αρχών που χρησιμοποιούνται και στοχεύουν να προσδιορίσουν συστηματικά το είδος, την έκταση, τον τρόπο διεξαγωγής των ενεργειών του ελέγχου των οικονομικών μονάδων ώστε να αποφευχθούν λάθη ή καταχρήσεις ή για να εξακριβωθεί η ορθότητα, η νομιμότητα και η σκοπιμότητα αυτών.

Οι Lendez και Korevec (1999) αναφέρουν ότι παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων μπορεί να σχετίζονται με τα :α) χαρακτηριστικά του management και β) με τα λειτουργικά χαρακτηριστικά της εταιρείας.

Οι Mason and Lehn (2002) αναφέρουν ότι η διενέργεια της απάτης μπορούν να οφείλεται σε εξωτερικούς και σε εσωτερικούς , με αποτέλεσμα οι εξωτερικοί παράγοντες που διαμορφώνονται από τις δυνάμεις πίεσης της αγοράς να αυξάνουν τις πιθανότητες για λογιστική απάτη, σε σχέση , με τους εσωτερικούς παράγοντες οι οποίοι διαμορφώνονται από την ίδια την επιχείρηση.

Ο Porter (2003) αναφέρει ότι η απάτη προέρχεται από παράγοντες που απαντώνται στο εσωτερικό της επιχείρησης, και όχι μόνο στο εξωτερικό.

Ο Σπάθης (2002) αναφέρει ότι η απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων πραγματοποιείται με την συμμετοχή, και την επιστημονική κάλυψη,⁹ μέσω των γνώσεων που διαθέτουν κορυφαία στελέχη της Διοίκησης, συμπεριλαμβανομένου κάθε φορά και του Διευθυντή Οικονομικών του οργανισμού.

Ο Wells (2001) αναφέρει ότι οι πιέσεις λοιπόν που ωθούν τους εργαζόμενους στην απάτη καταδεικνύουν ότι, αρχικός στόχος του εργαζομένου δεν είναι η κλοπή αλλά οι "δύσκολες καταστάσεις", που τον οδήγησαν σε κάτι τέτοιο.

Ο Beasley (1999) αναφέρει πως τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου αντιμετώπισαν σοβαρές συνέπειες όταν οι εταιρείες διέπραξαν απάτη, συμπεριλαμβανομένης της πτώχευσης και διαγραφή από εθνικά χρηματιστήρια.

Ο Cressey (1973) αναφέρει ότι το μοντέλο του τριγώνου της απάτης, (και στα συστατικά που το δομούν (ευκαιρία, πίεση, εκλογίκευση) αξιοποιούνται προκειμένου να ερμηνεύσουμε την εμφάνιση της απάτης.

Οι Wilks και Zimbelman (2004) αναφέρουν ως βασική συνιστώσα το στοιχείο του ορθολογισμού κατά την ανάλυση του τριγώνου της απάτης, θεωρώντας ότι είναι ένα από τα πιο σημαντικά συστατικά στοιχεία του σύμφωνα με τους ελεγκτές.

Η Crowe Horwath (2010) αναφέρει ως μια βασική αιτία στην διενέργεια της απάτης την αλαζονεία του ατόμου που διαπράττει την απάτη η οποία τον θολώνει δεν του επιτρέπει να σκεφτεί ορθολογιστικά αλλά και την ικανότητα την εμπειρογνωμοσύνη την νοημοσύνη αλλά και τις γνώσεις που διαθέτει και του δίνουν την δυνατότητα να πράξει την απάτη.

Οι Wolfe και Hermanson, (2004) αναφέρουν ότι προκειμένου να βελτιωθεί τόσο η πρόληψη όσο και η ανίχνευση της απάτης, προτείνουν την ικανότητα του ατόμου ως το τέταρτο στοιχείο, εκτός από τα προαναφερθέντα στοιχεία του τριγώνου απάτης, το οποίο δημιουργεί το "διαμάντι απάτης".

Οι Kassem και Higson, (2012) αναφέρουν ότι ο πρώτος που διερευνά γιατί οι άνθρωποι διαπράττουν απάτη ήταν ο Αμερικανός εγκληματολόγος Donald Cressey το 1950. Ως αποτέλεσμα της έρευνάς του αναπτύχθηκε το μοντέλο «τρίγωνο απάτης». Το

τρίγωνο αποτελείται από την ευκαιρία για απάτη, τα κίνητρα και τον εξορθολογισμό, τα στοιχεία που απαντώνται συχνά στην απάτη.

Ο Κοκκίνης (2001) αναφέρει ότι ο ελεγκτής που αναλαμβάνει τον έλεγχο μια επιχείρησης, αναλαμβάνει ταυτόχρονα τη υποχρέωση και την αντίστοιχη ευθύνη να εκτελεί την συμφωνηθείσα σύμβαση κατά τον τρόπο που ορίζεται από την επαγγελματική του ιδιότητα.

Το IASB, (2009) αναφέρει ότι για τους σκοπούς των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων, παρόλο που η απάτη είναι μια ευρεία νομική έννοια, ο ελεγκτής ασχολείται με την απάτη που προκαλεί ουσιώδη ανακρίβεια στις οικονομικές καταστάσεις και κατά συνέπεια έχουμε δύο τύπους σκόπιμων ανακρίβειών σχετικές με τον ελεγκτή, είναι ανακρίβειες που προκύπτουν από δόλιες οικονομικές αναφορές και ανακρίβειες που προκύπτουν από υπεξαίρεση στοιχείων ενεργητικού.

Οι Oitheten και Sougiannis (2003) αναφέρουν ότι σκοπός του νόμου Sarbanes-Oxley ή (Sarbox) που επικυρώθηκε στις 30 Ιουλίου του 2002 ήταν να ανακτήσει την χαμένη εμπιστοσύνη των επενδυτών, σ' ένα χρηματοοικονομικό σύστημα που κλυδωνιζόταν από μια σειρά σκανδάλων στις Η.Π.Α.

Οι Merced και Werdigier (1990) αναφέρουν η Lehman Brothers ταυτίστηκε σε μεγάλο βαθμό με τις αγορές παραγώγων, με την εταιρεία ταυτόχρονα να δραστηριοποιήθηκε και στον τομέα της αγοράς στεγαστικών δανείων. Η αυξανόμενη ζήτηση για αγορά στεγαστικών δανείων οδήγησε στην επέκταση των αδειών προς ιδιώτες με μειωμένη πιστοληπτική ικανότητα.

Ο Αλαμάνος (2006) αναφέρει την αναγκαιότητα της διενέργειας έλεγχου στις ελεγκτικές εταιρείες σχετικά με την εφαρμογή του ISQC (International Standard of Quality Control).

Τα επιστημονικά άρθρα και οι έρευνες που έχουν συμπεριληφθεί αποτελούν την βασική δομή της εν λόγω εργασίας όπου βάσει αυτών θα προβούμε στην ανάλυση της έννοιας της απάτης καθώς και του βαθμού ευθύνης των ελεγκτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΥΠΑΡΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

3.1 Εισαγωγή

Ο σύγχρονος κόσμος καλείται να καλύψει τις όλο και αυξανόμενες ανάγκες του αξιοποιώντας τους περιορισμένους πόρους που διαθέτει. Το μέσο λοιπόν, που χρησιμοποιείται για το σκοπό αυτό είναι το χρήμα, έτσι οι καθημερινές χρηματικές συναλλαγές μεταξύ των ατόμων το καθιστούν απαραίτητο αγαθό για τη ζωή τους. Εξαιτίας όμως της μεγάλης χρησιμότητας και του σκοπού που εξυπηρετεί το χρήμα, η οικονομική απάτη ως φαινόμενο παρατηρείται συχνά τόσο στην Ελλάδα όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η απάτη, ως νομική έννοια, ορίζεται ως το αδίκημα που συνίσταται στην παραπλάνηση κάποιου ατόμου με απατηλά μέσα, όπως για παράδειγμα την απόκρυψη, την παραποίηση αληθινών στοιχείων ή την εμφάνιση αναληθών στοιχείων ως αληθινών με σκοπό το άμεσο ή έμμεσο όφελος του διαπράττοντος την απάτη.

3.2 Οριοθέτηση της Λογιστικής Απάτης

Σύμφωνα με την Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (Association of Certified Fraud Examiners)-(ACFE) των Η.Π.Α., ορίζεται ως επαγγελματική απάτη εκείνη η ενέργεια που διαπράττεται από ένα άτομο και αφορά παράνομες πράξεις εξαπάτησης, απόκρυψης στοιχείων και παραβίασης εμπιστοσύνης, με σκοπό το προσωπικό κέρδος μέσω της εκμετάλλευσης της επαγγελματικής του θέσης αξιοποιώντας τα περιουσιακά στοιχεία του εργοδότη. Πιο συγκεκριμένα, όμως, το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 240, ορίζει την απάτη ως μία εσκεμμένη πράξη ατόμων (είτε της διοίκησης είτε υπαλλήλων της εταιρείας ή τρίτων), με σκοπό την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Επιπλέον, το εν λόγω πρότυπο αναφέρει πως η διάκριση μεταξύ της έννοιας της απάτης και της έννοιας του λάθους σχετίζεται άμεσα με το αν η εκάστοτε ενέργεια που οδηγεί μοιραία στη μη ορθή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων έγινε ακούσια ή εκούσια.

Αν προσπαθήσουμε να εξετάσουμε την έννοια της απάτης ως αδίκημα, τότε θα διαπιστώσουμε ότι σύμφωνα με το Ανώτατο Αμερικανικό Δικαστήριο (U.S. Supreme Court) προβλέπονται διαφορετικοί ορισμοί για κάθε περίπτωση. Μέσα από το πλήθος των διαφορετικών ορισμών που διατυπώνονται ανάλογα με την ιδιαιτερότητα του αδικήματος, μπορούμε να ξεχωρίσουμε εκείνο τον ορισμό ο οποίος σχετίζεται με την «ανάληψη δικαστικής δράσης» σε κάποιο αστικό δικαστήριο εξαιτίας της ύπαρξης-πρόθεσης για απάτη. Η περίπτωση της πρόθεσης για απάτη είναι μία από τις πιο δύσκολες περιπτώσεις απόδειξης σε μία δικαστική υπόθεση. Η δυσκολία στην περίπτωση αυτή έγκειται στο γεγονός ότι οι ένοχοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη δικαιολογία του τυχαίου συμβάντος –ατυχήματος ή της απροσεξίας ως αιτία του ατυχούς περιστατικού (απάτη) και όχι την εσκεμμένη πρόθεσή τους να κλέψουν ή να εξαπατήσουν. Έτσι, στην περίπτωση της απάτης από πρόθεση μπορούμε να διακρίνουμε τις εξής μορφές:

Εταιρική Απάτη (από εξωτερικούς δράστες ή από εσωτερικούς δράστες): Όπου εταιρική απάτη είναι οποιαδήποτε απάτη που διαπράττεται εις βάρος μιας κεφαλαιουχικής εταιρείας. Οι εξωτερικοί δράστες σχετίζονται με: απάτη από προμηθευτές, δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές και δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες και οι εσωτερικοί δράστες σχετίζονται με: κλοπή περιουσιακών στοιχείων, ιδιοποίηση διαθέσιμων, διπλή τιμολόγηση και τιμολόγηση χωρίς παράδοση.

Απάτη της Διαχείρισης: Η απάτη από μέρος της διοίκησης (διαχείρισης) ταυτίζεται με την σκόπιμη διαστρέβλωση της παρούσας εικόνας της εταιρείας αλλά και των επιπέδων απόδοσης της εταιρικής μονάδας. Έτσι, οι υπάλληλοι που απασχολούνται στις διευθυντικές θέσεις είναι αυτοί οι οποίοι διαπράττουν αυτού του είδους την απάτη με επιδίωξη να αποκομίσουν κάποιο προσωπικό όφελος που θα σχετίζεται με την προαγωγή τους σε κάποια ανώτερη θέση, την αύξηση των επιπρόσθετων οικονομικών απολαβών με τη μορφή bonus, οικονομικών κινήτρων ή με κάποιου είδους καταξίωση που θα καταδεικνύει το κύρος και εν γένει την κοινωνική τους θέση.

Τέλος, με βάση τα όσα προηγήθηκαν μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η απάτη, είναι μία ανέντιμη και εκ προθέσεως εξαπάτηση που αποσκοπεί στην διαστρέβλωση των πραγματικών γεγονότων.

3.3 Απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων

Η πραγματοποίηση της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ενός οργανισμού, επιτυγχάνεται μέσω της δημιουργικής ή επιθετικής λογιστικής όπως αλλιώς ονομάζεται. Η διαδικασία της παραποίησης αποτελεί προσπάθεια αλλοίωσης των χρηματοοικονομικών μεγεθών μέσω πλήθους τεχνικών. Η δημιουργική λογιστική βασίζεται σε διαφορετικές προσεγγίσεις παρουσίασης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, ώστε μέσα από την χειραγώγηση των μεγεθών να εξαπατηθούν οι χρήστες τους.

Συνήθως, σκοπός της παραποίησης είναι να παρουσιάσει την οικονομική μονάδα πιο υγιή και ευημερούσα απ' ό τι είναι στην πραγματικότητα, μέσω της αλλαγής των μεγεθών των οικονομικών καταστάσεων.

Αρκετά συχνά γίνεται αντιληπτό, ότι οι τεχνικές της δημιουργικής λογιστικής δεν είναι υποχρεωτικά παράνομες, αλλά όμως λαμβάνοντας υπόψη τις συνέπειες που οι τεχνικές αυτές επιφέρουν τίθεται υπό διαπραγμάτευση το κατά πόσο <<νόμιμη>> και όχι «νομότυπη» μπορεί να θεωρηθεί η εκάστοτε διαδικασία αλλαγής των οικονομικών στοιχείων.

Μέσω της δημιουργικής λογιστικής συνήθως, επιχειρείται η αύξηση της κερδοφορίας της εταιρείας χάρη στη διόγκωση των εταιρικών αποτελεσμάτων της. Η ενέργεια αυτή μπορεί να σχετίζεται με στελέχη της επιχείρησης τα οποία λαμβάνουν αμοιβές που συνδέονται με τις εταιρικές τους αποδόσεις και ως εκ τούτου επιδιώκουν να πιέσουν προς τα πάνω τα εταιρικά κέρδη για ίδιον όφελος. Επιπλέον, η προσπάθεια αναζήτησης χρηματοδότη αποτελεί στοιχείο ανάπτυξης της δημιουργικής λογιστικής μέσω της έκδοσης νέων μετοχών, κάνοντας πιο ελκυστικές τις μετοχές στη μια περίπτωση και στην άλλη συμβάλλει στην αύξηση της πιστοληπτικής τους θέσης.

Προς την αντίθετη κατεύθυνση από τα παραπάνω κινείται λογιστική χειραγώγηση (Big Baths), αφού επιδιώκουν την εμφάνιση των όσο το δυνατό μεγαλύτερων ζημιών. Σκοπός είναι να επιβαρυνθούν μία ή δύο χρήσεις, οι οποίες είναι συνήθως εν γένει ζημιογόνες, με έξοδα που αφορούν τις επόμενες χρήσεις, αλλά και μη φυσιολογικές προβλέψεις. Έτσι, με την πάροδο των εν λόγω χρήσεων η εταιρεία θα επιστρέψει σε τροχιά κερδοφορίας. Επιπλέον, απαντάται και η τακτική της εξομάλυνσης

των κερδών, όπου σκοπό έχει τη διατήρηση της εταιρικής κερδοφορίας διαχρονικά. Η εξομάλυνση βασίζεται στη μείωση του επενδυτικού κινδύνου μέσω της τυπικής απόκλισης των αποδόσεων. Αναλυτικότερα, επειδή ο επενδυτής αποστρέφεται τον κίνδυνο και ενώ η τυπική απόκλιση (σ) λειτουργεί ως μέσω αξιολόγησης του κινδύνου, επιδίωξη των εταιρειών είναι να διατηρούν τις εταιρικές αποδόσεις σχετικά σταθερές, αποφεύγοντας σημαντικές αποδόσεις είτε θετικές είτε αρνητικές. Η τακτική αυτή εκτός των άλλων αποσκοπεί και στη φορολογική ελάφρυνση της επιχείρησης μέσω της εμφάνισης των μειωμένων εσόδων ή ακόμα και στη μετατροπή της σε ζημιογόνα.

Τέλος, η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και ιδίως του επιπέδου ρευστότητας, οφείλεται στη διατήρηση της φερεγγυότητας και της αξιοπιστίας της, εξαιτίας της αναζήτησης τραπεζικού δανείου ή επίτευξης ευμενών όρων πίστωσης από τους προμηθευτές.

3.4 Παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία απάτης

Λαμβάνοντας υπόψη το έργο των Lendez και Korevec (1999) διαπιστώνουμε ότι εκείνοι οι παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων μπορεί να σχετίζονται με τα: α) χαρακτηριστικά του management και β) με τα λειτουργικά χαρακτηριστικά της εταιρείας.

Αρχικά, η ίδια η φιλοσοφία-κουλτούρα της διοίκησης είναι αυτή που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη λειτουργία της επιχείρησης. Τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης λοιπόν, αν επιδεικνύουν ακεραιότητα και επιμέλεια ως προς το εργασιακό τους αντικείμενο και υψηλές ηθικές αξίες τότε δίνουν τον τόνο σύμφωνα με τον οποίο θα πρέπει να δρουν και να παράγουν έργο οι υπάλληλοι, καθιστώντας τους σαφές ότι ανορθόδοξες και παράτυπες λογιστικές πρακτικές δεν μπορούν να γίνουν ανεκτές. Αν όμως, τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη της διοίκησης ως μοναδικό τους σκοπό έχουν την προώθηση και την υλοποίηση των εταιρικών στόχων, αδιαφορώντας για τους νομικούς περιορισμούς, αλλά και για το κόστος που επιφέρουν οι τακτικές τους στην επιχείρηση, τότε βέβαιο είναι ότι και οι υπάλληλοι θα καταφύγουν σε παράνομα μέσα για να τους πετύχουν.

Την ίδια στιγμή ωστόσο, η φύση της επιχειρηματικής οντότητας (π.χ. εταιρεία άντλησης πετρελαίου), η πολυπλοκότητα και οι συναλλαγές της, αποτελούν λειτουργικά χαρακτηριστικά μιας εταιρείας τα οποία είναι ικανά να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία απάτης.

Οι παράγοντες που συντελούν στη διενέργεια της απάτης σύμφωνα με τους Gerety και Lehn μπορούν να διακριθούν σε εξωτερικούς και σε εσωτερικούς, με αποτέλεσμα οι εξωτερικοί παράγοντες που διαμορφώνονται από τις δυνάμεις πίεσης της αγοράς να αυξάνουν τις πιθανότητες για λογιστική απάτη, σε σχέση, με τους εσωτερικούς παράγοντες οι οποίοι διαμορφώνονται από την ίδια την επιχείρηση.

Στον αντίποδα, όμως της θεωρίας των Gerety και Lehn κινήθηκε ο Porter το 2003, υποστηρίζοντας ότι η απάτη προέρχεται από παράγοντες που απαντώνται στο εσωτερικό της επιχείρησης, και όχι μόνο στο εξωτερικό.

Μέσω της διενέργειας του ελέγχου επί των οικονομικών μπορούμε να αντιληφθούμε αλλά και να κατηγοριοποιήσουμε εκείνους τους παράγοντες οι οποίοι συνέβαλαν στο σχηματισμό της απάτης. Αν ως κέντρο της έννοιας ‘‘απάτη’’ ορίσουμε την αγγλική λέξη CRIME (έγκλημα), τότε εύκολα μπορούμε να αντιληφθούμε ότι καθένα από τα γράμματα της λέξης αποτελούν πέντε παράγοντες που συνθέτουν την απάτη.

- COOKS (Μάγειρες): Σειρά μακροχρόνιων ερευνών που έλαβαν χώρα με σκοπό να καταδείξουν τους κυρίαρχους δράστες στην διενέργεια της απάτης επί των οικονομικών καταστάσεων φανερώνουν ότι οι επικεφαλείς της παραποίησης τις περισσότερες φορές είναι είτε ο Διευθύνων Σύμβουλος της επιχείρησης, ή άλλα ανώτατα στελέχη (π.χ. επικεφαλής οικονομικών υπηρεσιών).

Ταυτόχρονα άτομα που σχετίζονται με αυτού του είδους την απάτη, μπορεί να είναι οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί ελεγκτές της επιχείρησης, ή και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Επιπλέον θα πρέπει να σημειωθεί ότι αρκετά συχνά η απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων πραγματοποιείται με την συμμετοχή, και την επιστημονική κάλυψη, μέσω των γνώσεων που διαθέτουν κορυφαία στελέχη της Διοίκησης, συμπεριλαμβανομένου κάθε φορά και του Διευθυντή Οικονομικών του οργανισμού.

Τέλος ,θα πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερος ότι υπάρχουν και εκείνες οι περιπτώσεις λογιστικής απάτης, οι οποίες οφείλονται σε παραλήψεις σκόπιμες ή ακούσιες που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό των εισηγμένων εταιρειών.

- RECIPES (Συνταγές): Η λογιστική απάτη μπορεί να πραγματοποιηθεί, χάρη στην εφαρμογή ενός συνόλου μεθόδων και πράξεων ικανών να διασαλεύσουν την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Τις περισσότερες φορές, όμως απαντώνται τεχνικές, απάτης που σχετίζονται με την απάτη επί των εσόδων της επιχείρησης, σπανιότερα εμφανίζονται περιπτώσεις παραποίησης που σχετίζονται με την απάτη επί των πληρωτέων λογαριασμών.

Οι μέθοδοι-τεχνικές της λογιστικής απάτης μπορούν να σχετίζονται πολλές φορές με την υπερεκτίμηση των εσόδων και των περιουσιακών στοιχείων, και να καταλήξουν στην υποτίμηση των υποχρεώσεων και των εξόδων. Παρ' όλα αυτά όμως η διαχείριση των κερδών (Earning Management) παραμένει η πιο κοινή μέθοδος που εφαρμόζεται από τους δράστες της λογιστικής απάτης.

- Incentives (Κίνητρα): Ο συγκεκριμένος παράγοντας αναφέρεται στα κίνητρα που οδηγούν τους δράστες στη διενέργεια της απάτης. Τα συνηθέστερα από αυτά είναι, τα κίνητρα οικονομικού επιπέδου, αν και υπάρχει πλειάδα κινήτρων τα οποία είναι εξίσου ικανά να ωθήσουν τους δράστες στη διάπραξη της απάτης, όπως για παράδειγμα τα ψυχολογικά, τα εγωκεντρικά ή τα ιδεολογικά κίνητρα. Ένα ακόμη πολύ σημαντικό κίνητρο η έντονη οικονομική πίεση που ασκείται στις εισηγμένες επιχειρήσεις, με σκοπό αυτές να επιτύχουν μέσα στο καθορισμένο χρονοδιάγραμμα τις προβλέψεις που έχουν οριστεί, ώστε να επιτευχθούν τα όρια του Χρηματιστηρίου, αποτελώντας έτσι ισχυρό κίνητρο για απάτη.

Από την κατηγορία των εγωκεντρικών κινήτρων, αντιλαμβανόμαστε ότι πρόκειται για άτομα τα οποία επιδιώκουν με δόλο να ενισχύσουν το προσωπικό τους γόητρο. Τα άτομα αυτά φανερώνουν αρκετά συχνά επιθετική συμπεριφορά, εκδηλώνοντας ταυτόχρονα την επιθυμία τους για κατάκτηση μιας θέσης με μεγαλύτερη εξουσία μέσα στην επιχείρηση.

Τέλος, υπάρχουν και τα ιδεολογικά κίνητρα που συμβάλλουν στο σχηματισμό της απάτης, ωθώντας τα άτομα να αναζητήσουν έναν τρόπο για να αν αιτιολογήσουν την απάτη, που διέπραξαν, εκλογικεύοντας τους λόγους που τους οδήγησαν π.χ.

υπερβολικά χαμηλές χρηματικές απολαβές σχετικά με την εργασία που προσφέρει, απόκτηση του τίτλου ‘‘Ηγέτης’’ που θα πιστοποιεί το κύρος του στην αγορά και θα αντικατοπτρίζει συνάμα τις ικανότητές του. Τέλος, θα πρέπει να προστεθεί ότι ο εκάστοτε εργαζόμενος μέσα από αυτού του είδους τις ενέργειες θεωρεί ότι δεν βλάπτει κανέναν, πιστεύοντας ότι σ’ αυτού του είδους τις ενέργειες προσφεύγουν αρκετοί. Συχνά το φαινόμενο αυτής της απάτης καλείται και ως <<wages in kind>>.

- **MONITORING** (Παρακολούθηση): Η διαδικασία της λήψης χρηματοοικονομικής πληροφόρησης των εισηγμένων επιχειρήσεων διαθέτει και τον αντίστοιχο μηχανισμό παρακολούθησης. Ο εν λόγω μηχανισμός αποτελείται: α) από μια συνάρτηση άμεσης εποπτείας του διοικητικού συμβουλίου, τη επιτροπή έλεγχου των εξωτερικών-ορκωτών ελεγκτών και των ρυθμιστικών οργανισμών. β) Μια συνάρτηση άμεσης εποπτείας των ατόμων που δρουν μέσα στην επιχείρηση υπό τον ρόλο του ιδιοκτήτη/επενδυτή ως ενδιάμεσου απέναντι στους αναλυτές, τους θεσμικούς επενδυτές και τραπεζίτες. Στο σημείο αυτό λοιπόν η εταιρική διακυβέρνηση θα πρέπει να χαρακτηρίζεται για την υπευθυνότητά της και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και της Επιτροπής Ελέγχου για την μέγιστη προσοχή και ακεραιότητά τους, καθορίζοντας έτσι από κοινού τον κατάλληλο έλεγχο στην κορυφή της πυραμίδας της επιχείρησης. Τελικά πετυχαίνουν τη δημιουργία περιβάλλοντος υψηλής ποιότητας χρηματοοικονομικής πληροφόρησης χάρη στην ύπαρξη περιθωρίου ανοχής παραποιομένων οικονομικών καταστάσεων.
- **END RESULTS** (Αποτελέσματα): Τα υψηλόβαθμα στελέχη της επιχειρηματικής οντότητας που τις περισσότερες φορές εμπλέκονται ενεργά (με τις γνώσεις-ικανότητες τους στην κάλυψη των παραποιήσεων) στην τροποποίηση των λογιστικών βιβλίων, όπως είναι αναμενόμενο δέχονται και τις συνέπειες των πράξεών τους.

Ορισμένες από τις συνέπειες μπορεί να είναι α) απώλεια της εργασιακής τους θέσης δίχως την είσπραξη αποζημίωσης, β) διαγραφή από τους καταλόγους της Επιτροπής Ασφάλειας χωρίς να μπορούν εκ νέου να εργασθούν σε αντίστοιχες θέσεις, γ) τιμωρούνται με χρηματικά πρόστιμα ή με φυλάκιση.

Ο εκάστοτε ελεγκτής, όμως που θα κληθεί να γνωμοδοτήσει για την αξιοπιστία γνωρίζει εξ’ αρχής τις συνήθειες του κλάδου και να είναι ενήμερος για τυχόν αλλαγές που μπορεί να έχουν προκύψει αναφορικά με τη φορολογία ή τους λογιστικούς κανόνες.

Τέλος, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι κατά τη διαδικασία του έλεγχου ο κίνδυνος ορίζεται ως αδυναμία του ελεγκτή να εντοπίσει τις παραποιημένες λογιστικές καταστάσεις. Ο κίνδυνος ορίζεται και ως επιχειρηματικός κίνδυνος αποτελούμενος από τον εγγενή κίνδυνο, τον κίνδυνο του εσωτερικού ελέγχου, και από την αδυναμία της μη ανίχνευσης του κινδύνου.

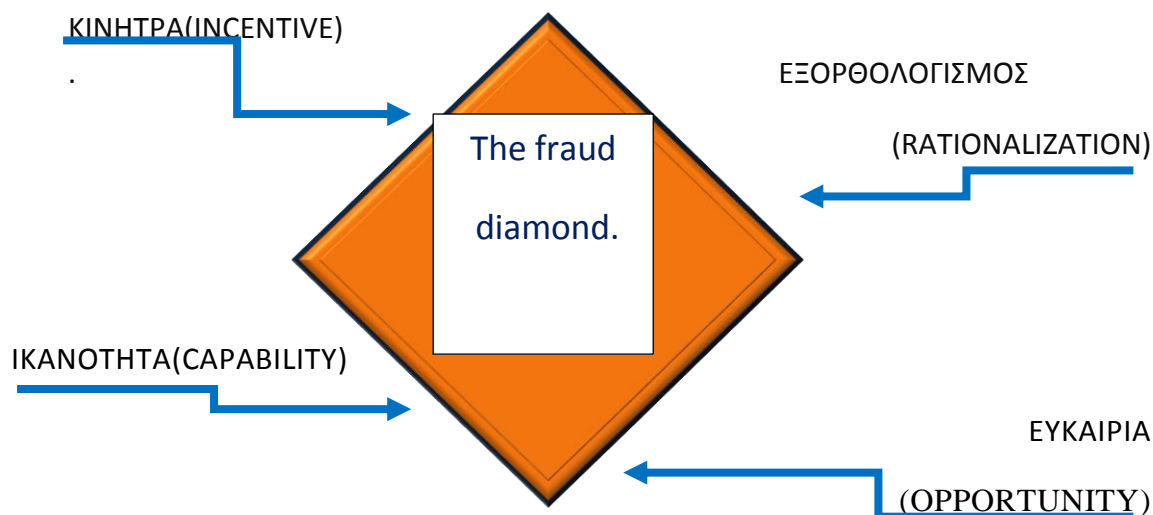
Για να εμφανισθεί εγγενής κίνδυνος(IR) δηλώνει ότι υπάρχει το σφάλμα πριν την επιλογή του δείγματος. Ενώ, ο κίνδυνος του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου δηλώνει την αδυναμία του να ανακαλύψει τα σφάλματα που προϋπήρχαν. Τέλος, ο κίνδυνος της μη ανίχνευσης (DR) αναφέρεται στην αδυναμία του ελεγκτή να συγκεντρώσει όλα εκείνα τα στοιχεία-τεκμήρια, που θα του φανερώσουν το υπάρχον σφάλμα. Ο συνολικός κίνδυνος στον οποίο τμηματικά αναφερθήκαμε συμβολίζεται ως (AR) και υπολογίζεται μέσα από το γινόμενο των επιμέρους μορφών του κινδύνου όπου: **AR=IR*CR*DR.**

των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει να εκτελέσει ένα αποτελεσματικό έλεγχο, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τους παράγοντες εκείνους εντός της επιχείρησης που υποκρύπτουν μεγάλο κίνδυνο, εντοπίζοντας ταυτόχρονα πιθανά προειδοποιητικά σημεία.

Έτσι, με γνώμονα τα όσα προείπαμε αντιλαμβανόμαστε ότι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα κινδύνου της διοίκησης υφίσταται όταν η διοίκηση επιδιώκει να παρουσιάσει στους μετόχους της επιχείρησης αυξημένα κέρδη τα οποία όμως δεν υφίστανται στην πραγματικότητα.

3.5 Το διαμάντι της απάτης (The Fraud Diamond)

Η απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων παρουσιάζει τέσσερα σημαντικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι γνωστά ως το «Διαμάντι της Απάτης».

(Σχήμα 1 the Fraud Diamond).

Για να γίνει μια απάτη θα πρέπει να υπάρχουν τα κατάλληλα χαρακτηριστικά που θα συμβάλλουν στην πραγματοποίησή της. Αν τα τέσσερα παραπάνω χαρακτηριστικά συνδυαστούν κατάλληλα τότε τα άτομα θα μπορέσουν να σκεφτούν την απάτη. Το άτομο λοιπόν, αξιοποιώντας τις ιδιαίτερες ικανότητές του ανακαλύπτει το μέσο για τη διενέργεια της απάτης. Το διαμάντι της απάτης λοιπόν, είναι αυτό που θα μας αποκαλύψει πώς αλλά και ποιος θα αξιοποιήσει την ευκαιρία που υπάρχει για απάτη δίνοντάς της σάρκα και οστά.

ΚΙΝΗΤΡΟ: Θέλω ή έχω την ανάγκη να διαπράξω την απάτη.

ΕΥΚΑΙΡΙΑ: Υπάρχει μια δυνατότητα /περιθώριο στο σύστημα όπου τα κατάλληλα πρόσωπα θα μπορέσουν να εκμεταλλευτούν το γεγονός ώστε να πραγματοποιηθεί η απάτη.

ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: Έχω πείσει τον εαυτό μου ότι αυτή η δόλια πράξη αξίζει τους κινδύνους που ελλοχεύουν.

ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ: Διαθέτω τα αναγκαία γνωρίσματα και ικανότητες-γνώσεις και τα κατάλληλα πρόσωπα για να πραγματοποιήσω την απάτη, αφού έχω ήδη αντιληφθεί την ύπαρξη της ευκαιρίας για απάτη διαπιστώνοντας ότι μπορεί να μετατραπεί σε πραγματικότητα.

Συμπερασματικά, η συνεισφορά του Διαμαντιού της Απάτης μπορεί να ορισθεί ως το σύνολο των δεξιοτήτων που κατέχει κάποιος, προκειμένου να διαπράξει απάτη,

φυσικά οι ικανότητες-δεξιότητες είναι διαφορετικές σε κάθε άτομο, δίνοντας κάθε φορά την αντίστοιχη εκτίμηση για το ύψος του κινδύνου.

3.6 Το τρίγωνο της απάτης (The Fraud Triangle)

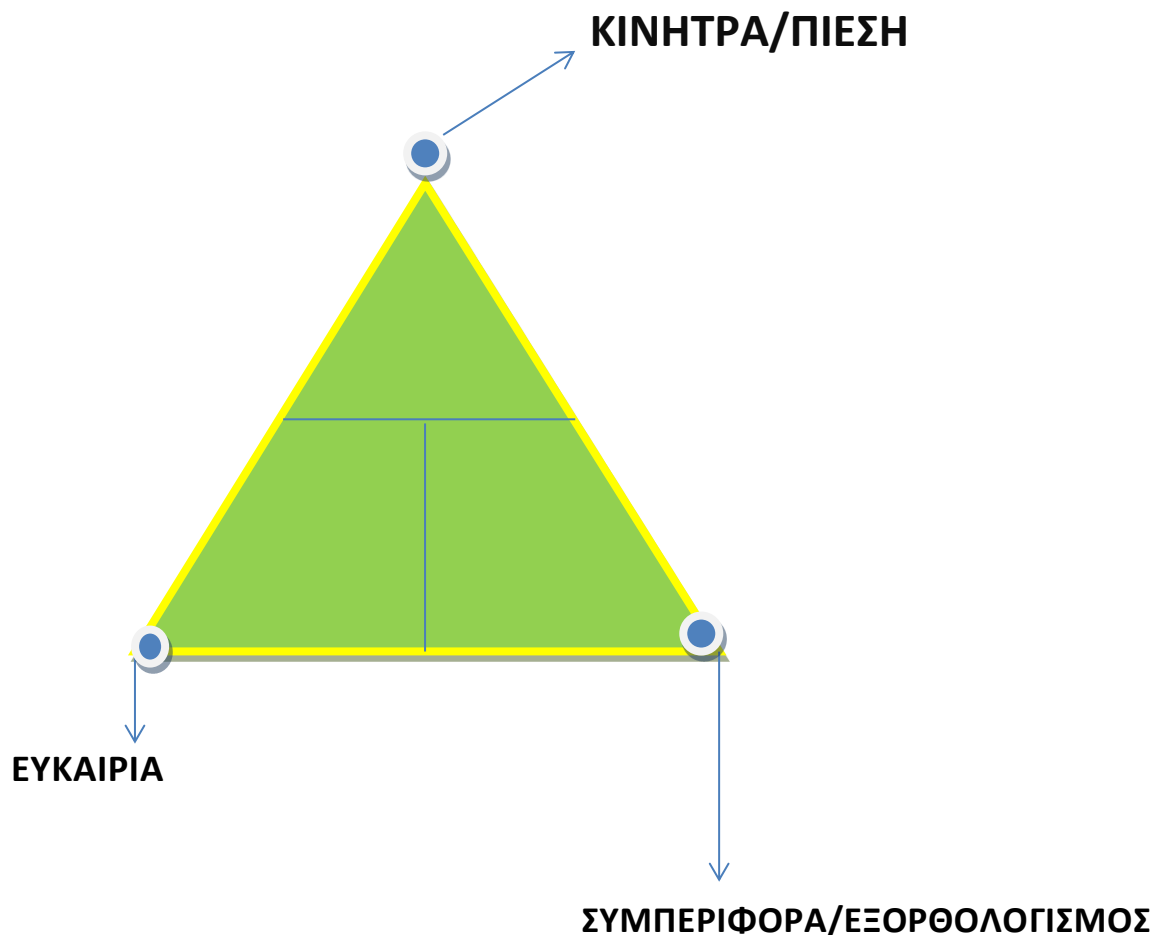
Τα χαρακτηριστικά του διαμαντιού της απάτης μπορούν να διατυπωθούν και με άλλου είδους ανάλυση όπως: «Το τρίγωνο της απάτης», το οποίο αποτελεί ένα από τα παλιότερα και πιο βέσιμα σενάρια για την αποτροπή και ανίχνευση της απάτης.

Η διάπραξη της απάτης είναι απόρροια τριών παραγόντων, ικανών να δημιουργήσουν το τρίγωνο της απάτης.

- Η ευκαιρία που δίνεται στο άτομο να διαπράξει απάτη.
- Τα κίνητρα ή οι πιέσεις που δέχεται το άτομο.
- Η ορθολογική εξήγηση και η εκλογίκευση του φαινομένου της απάτης.

Ορισμένοι απ' αυτούς τους παράγοντες υπάρχουν στο επιχειρηματικό περιβάλλον, ενώ άλλοι πηγάζουν από τα προσωπικά ζητήματα και τις ιδιαιτερότητες του κάθε ατόμου. Αν παρατηρήσει κανείς τις δύο αναλύσεις θα διαπιστώσει ότι υπάρχουν αρκετές ομοιότητες μεταξύ τους, αλλά οι περισσότερες μελέτες έχουν υιοθετήσει το τρίγωνο της απάτης, και αυτό γιατί η λογική του στηρίζεται στο ότι και οι τρεις παράμετροί του είναι απαραίτητοι για να διαπραχθεί η απάτη.

(ΣΧΗΜΑ 2 THE FRAUD TRIANGLE)

- Η ευκαιρία υπάρχει όταν ο εσωτερικός έλεγχος δεν είναι επαρκής, και ο ρόλος του διοικητικού συμβουλίου δεν είναι καθοριστικής σημασίας για την καθοδήγηση του προσωπικού και τη διασφάλιση της ακεραιότητας των πράξεών του. Αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα διότι χωρίς την ύπαρξη του παράγοντα ευκαιρία, τα άλλα δύο στοιχεία (κίνητρα –πίεση, συμπεριφορά, ανορθολογισμός) δεν είναι ικανά να συμβάλουν στη διενέργεια κανενός είδους απάτης.
- Το κίνητρο ή η πίεση προέρχονται από προσωπικές καταστάσεις, εξαιτίας της ψύχωσης για επιτυχία, των ακριβών συνηθειών του, των υψηλών προσωπικών του χρεών, κ.α., ωθείται το άτομο στη διενέργεια της οικονομικής απάτης. Οι

πίσεις λοιπόν, που θα ωθούν τους εργαζόμενους στην απάτη καταδεικνύουν ότι, αρχικός στόχος του εργαζομένου δεν είναι η κλοπή αλλά οι “δύσκολες καταστάσεις”, που τον οδήγησαν σε κάτι τέτοιο.

- Ο παράγοντας της αιτιολόγησης –εκλογίκευσης φανερώνει συγκεκριμένη συμπεριφορά, χαρακτήρα ή σύνολο ηθικών αξιών που επιτρέπουν σ’ ένα άτομο να διαπράξει την απάτη επί σκοπού. Τα άτομα που εκμεταλλεύονται αυτό το κίνητρο που τους προσφέρει ο ίδιος τους ο εαυτός, γενικά δεν διαπράττουν απάτες παρά μόνο αν μπορούν να τις δικαιολογήσουν, σύμφωνα πάντα με τον προσωπικό τους κώδικα ηθικής. Γι’ αυτό, και συχνά χρησιμοποιείται ως δικαιολογία η αίσθηση ότι κάποιος κακοπληρώνεται ή η πεποίθηση ότι κάποιος δουλεύει υπερβολικά.

3.7 Εναλλακτικό μοντέλο

Βασιζόμενοι στην υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με την ελεγκτική απάτη, και στα ελεγκτικά πρότυπα έλεγχου, επικεντρωνόμαστε σχεδόν αποκλειστικά στο μοντέλο του τριγώνου της απάτης, (Cressey 1973) και στα συστατικά που το δομούν (ευκαιρία, πίεση, εκλογίκευση) προκειμένου να ερμηνεύσουμε την εμφάνιση της απάτης. Παρόλα αυτά όμως, το τρίγωνο της απάτης δεν έχει δοκιμαστεί εμπειρικά, όπως άλλα προτεινόμενα μοντέλα τα οποία έχουν σχεδιαστεί ώστε να αντιμετωπίζουν τους περιορισμούς που χαρακτηρίζουν το τρίγωνο.

Πιο συγκεκριμένα, οι Wolfe και Hermanson (2004) πρότειναν το Διαμάντι της Απάτης, ως ένα μοντέλο στο οποίο, πρόσθεσαν ένα ακόμη συστατικό στοιχείο την ατομική-ικανότητα, σε σχέση με το τρίγωνο της απάτης, θέλοντας να καταδείξουν τις προσωπικές δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά που απαιτούνται από τον εκάστοτε εργαζόμενο, ώστε να αναγνωριστούν οι ευκαιρίες της απάτης σ’ έναν οργανισμό. Έτσι, σ’ ένα δείγμα 89 ελεγκτών στα δημόσια λογιστικά συμμετείχαν δύο πειράματα, με το μοντέλο της απάτης (το τρίγωνο της απάτης ή το διαμάντι της απάτης) και δύο με το επίπεδο του κινδύνου χειραγώγησης του Διευθυντικού Συμβουλίου ως χαμηλή ή υψηλή στα πλαίσια της αξιολόγησης του κινδύνου της απάτης.

. Το συγκεκριμένο μοντέλο τους πρόσφερε ποιοτικά υψηλότερες και πιο σημαντικές εκτιμήσεις ως προς την ύπαρξη του κινδύνου της απάτης απ' ότι το τρίγωνο της απάτης.

Τέλος, παραγοντικές αναλύσεις που ακλούθησαν κινούνταν προς την κατεύθυνση της αναθεώρησης του τριγώνου της απάτης το οποίο περιλάμβανε, την πίεση, την ευκαιρία και τον ανορθολογισμό, ως τα τρία συστατικά που συμβάλουν στη διαμόρφωσή της.

3.8 Εισαγωγή Τεχνικές πρόληψης και εντοπισμού της ύπαρξης λογιστικής απάτης.

Τα τελευταία χρόνια οι όλο και αυξανόμενες λογιστικές απάτες που είδαν το φως της δημοσιότητας, προκάλεσαν τεράστιες οικονομικές συνέπειες στους συμμετέχοντες της αγοράς. Αποτέλεσμα, ήταν να κλονιστεί η αξιοπιστία των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης, το ήθος και η επαγγελματική ακεραιότητα των ανώτατων διοικητικών στελεχών, η αποτελεσματική λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου, καθώς και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Απόρροια των παραπάνω ήταν η γιγάντωση των ανησυχιών των ανθρώπων της αγοράς σχετικά με την αποτελεσματικότητα των χρηματιστηριακών αγορών.

Οι επιχειρήσεις λοιπόν, των οποίων οι μετοχές διαπραγματεύονταν δημόσια ανέλαβαν δυναμικό ρόλο ως προς την καθιέρωση στρατηγικών πρόληψης και ανίχνευσης της απάτης με σκοπό να προλάβουν την όποια νέα διενέργεια απάτης αλλά και να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τα είδη υπάρχοντα φαινόμενα παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ο βασικός στόχος των ενεργειών αυτών ήταν αν ενισχυθεί εκ νέου η ποιότητα και η αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς και η αποτελεσματική λειτουργία του εξωτερικού ελέγχου.

Η αποτελεσματικότητα όμως, όλων των παραπάνω ενεργειών απαιτεί να εκτιμηθεί προηγουμένως ο βαθμός έκθεσης της εκάστοτε επιχείρησης στον κίνδυνο, εξετάζοντας την επικοινωνία μεταξύ των εργαζομένων της επιχείρησης ώστε να

διαπιστωθεί η ύπαρξη της απάτης και εν συνεχεία να ακολουθήσει η καταγγελία της. Επιπλέον, αναγκαίο θα είναι να συσταθεί ένα αρμόδιο γραφείο μέσω του οποίου οι εργαζόμενοι θα αναφέρουν τις παρατηρήσεις- αντιρρήσεις τους, αλλά και τις καταγγελίες τους για περιπτώσεις κακοδιαχείρισης και απάτης.

Στην πλειονότητά τους οι εταιρικές απάτες έχουν οργανωθεί και εκτελεστεί από τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη, γι' αυτό χρήσιμο θα ήταν να εξεταστούν οι σχέσεις μεταξύ της διοίκησης με τους ελεγκτές, αλλά και με την επιτροπή ελέγχου που συμβάλλει στην ανίχνευση της αξιοπιστίας ως προς τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων από όλους τους προηγούμενους.

Στη συνέχεια, οι εξωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει απερίσπαστοι να υλοποιούν τις αρμοδιότητες με τις οποίες είναι επιφορτισμένοι δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ενδείξεις της λογιστικής απάτης οι οποίες είναι γνωστές και ως κόκκινες σημαίες (red flags). Έτσι λοιπόν, να έχουν κριτική θεώρηση και ακριβοδίκαια να αξιολογούν τα στοιχεία του λογιστικού ελέγχου. Εκτός όμως, από τις χρηματοοικονομικές αναφορές ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει να μπορεί να διακρίνει τους σκοπούς και τα κίνητρα της κάθε εταιρείας προτού αποφανθεί επί των οικονομικών καταστάσεων.

Εκτός όμως, από τους εξωτερικούς ελεγκτές και οι εσωτερικοί ελεγκτές από τη μεριά τους θα πρέπει πιστά να ακολουθούν το έργο τους χωρίς να επηρεάζονται από συναδέλφους, φίλους ή από τυχόν γνωριμίες με τη διοίκηση. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να παρακολουθούν στενά κάθε λειτουργία –διαδικασία που λαμβάνει χώρα στο εσωτερικό της επιχείρησης, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εντοπίσουν τις κόκκινες σημαίες, δίνοντας γι' όλα αυτά ακριβή ενημέρωση στη διοίκηση.

Στο σημείο αυτό αναγκαίο θα είναι να τονισθεί το στοιχείο της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή λογιστή. Η σημασία της ανεξαρτησίας είναι θεμελιώδης, αφού χάρη στην ύπαρξη της προστίθεται κύρος και προσδίδεται αξιοπιστία στις πληροφορίες που πηγάζουν από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ο εκάστοτε λογιστής λοιπόν, καλείται να λειτουργεί αμερόληπτα, εκπληρώνοντας τις επαγγελματικές του δραστηριότητες, αναγνωρίζοντας συνάμα την υποχρέωσή του προς τους "ξένους" γι' αυτόν ενδιαφερόμενους για τις οικονομικές καταστάσεις, αλλά και για τους γνώριμους εντολοδόχους που του ανέθεσαν τη διενέργεια του ελέγχου. Η αμεροληψία όμως του εξωτερικού ελεγκτή, θα πρέπει όχι μόνο να φαίνεται, αλλά και να είναι, γι' αυτό και ανησυχίες θα πρέπει να δημιουργούνται όταν τα έσοδα των ελεγκτών από την μη

παροχή ελεγκτικών υπηρεσιών από την ελεγχόμενη επιχείρηση είναι σημαντικά, διότι ενδέχεται να δημιουργηθεί οικονομική εξάρτηση του ελεγκτή από την ελεγχόμενη εταιρεία. Η σχέση αυτή είναι ικανή να προκαλέσει αδυναμία στον ελεγκτή να εκφράσει γνώμη η οποία θα είναι αντίθετη από αυτή, που επιθυμούσαν όσοι του ανέθεσαν το έργο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΟΡΚΩΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ

4.1 Εισαγωγή

Στη σημερινή διεθνοποιημένη κοινωνία η <<ακριβοδίκαιη>> γνώμη του ελεγκτή λογιστή συμβάλλει στην προστασία ενός σημαντικού αριθμού κοινωνικών ομάδων, όπως είναι οι μέτοχοι μιας επιχείρησης, οι εργαζόμενοι σ' αυτή, οι τράπεζες οι προμηθευτές, οι πιστωτές και τέλος την ίδια τη πολιτεία.

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι οι αποφάσεις αρκετών ατόμων επηρεάζονται άμεσα από το έργο των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, γεγονός που καθιστά την ελεγκτική εργασία απρόσκοπτη, ανεξάρτητη και συνεπή, αφού με το έργο της συμβάλλει στην ενίσχυση της θέσης των επιχειρήσεων, στην ορθολογική κατανομή των πόρων, στην ανάπτυξη υγιών εταιρειών, νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Στο σημείο αυτό λοιπόν θα πρέπει να εισάγουμε την έννοια της «Ευθύνης», που φέρουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές απέναντι στις προαναφερθείσες ομάδες και πιο συγκεκριμένα στα συμφέροντα που η κάθε μια απ' αυτές εκπροσωπεί.

Την ευθύνη των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών μπορούμε να τη διακρίνουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες: α) την Ηθική Ευθύνη και β) τη Νομική Ευθύνη. Όσον αφορά την Νομική ευθύνη τον τελευταίο καιρό όλο και πιο συχνά διαπιστώνουμε να γίνεται λόγος για τα όρια ευθύνης των ελεγκτών και κατ' επέκταση των ελεγκτικών εταιρειών. Από μέρους τους οι τέσσερις παγκοσμίως μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες, KPMG, DELOITTE, ERNST & YOUNG, PRICEWATERHOUSECOOPERS, προσπαθούν να περιορίσουν το χρηματικό ποσό που είναι αναγκασμένες να καταβάλουν, στην περίπτωση που θεωρηθούν υπόλογες για συμμετοχή τους σε εταιρικό σκάνδαλο, διότι όπως ισχυρίζονται το ρίσκο που εμπεριέχεται στην εργασία τους είναι αρκετά μεγάλο.

Αν και στην Ελλάδα δεν έχουν προκύψει σοβαρές δικαστικές περιπτώσεις εμπλοκής ελεγκτών σε οικονομικό σκάνδαλο με εξαίρεση την περίπτωση της Τράπεζας Κρήτης, όπου στη συγκεκριμένη δικαστική υπόθεση μέλη που συγκροτούσαν το Σώμα

Ορκωτών Λογιστών καταδικάστηκαν για αμέλεια και παράληψη καθήκοντος, διότι δεν ζήτησαν να πάρουν επιβεβαιωτική επιστολή από τράπεζα του εξωτερικού για κατάθεση ποσού που εμφάνιζε η Τράπεζα Κρήτης ότι διατηρούσε, αλλά περιορίστηκαν στην επιβεβαίωση που έλαβαν από τον πρόεδρο της τράπεζας. Στην Ελλάδα η επαγγελματική συμπεριφορά των ορκωτών λογιστών, προβλέπει βάση νόμου μια σειρά από προληπτικές απαγορεύσεις και οδηγίες και κυρώσεις (Άρθρο 15,20-22 Π.Δ. 226/92). Η ειδικότερη όμως προσωπική συμπεριφορά και ηθική των όσων ασκούν το επάγγελμα δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί και να ορισθεί πλήρως στους κώδικες αλλά επαφίεται σ' ένα μεγάλο ποσοστό στην ακεραιότητα του χαρακτήρα και στο ήθος του επαγγελματία. Επιπλέον, το ρυθμιστικό πλαίσιο για αστική, πειθαρχική και ποινική ευθύνη των ορκωτών έναντι των ελεγχόμενων εταιριών ρυθμίζεται από των Ν. 2190/1920, Ν.Δ. 3329/1955 και το Π.Δ. 226/1992. Η ζημιά που προκαλείται στους μετόχους ή τρίτους προς την επιχείρηση εξαιτίας παραλήψεων, δόλου, αμέλειας, αθέτησης της συμφωνίας και μη ύπαρξης εχεμύθειας αποτελούν αιτίες καταλογισμού ευθυνών στους ελεγκτές.

Από την άλλη στις ΗΠΑ, επειδή τα φαινόμενα οικονομικής απάτης πυκνώνουν όλο και περισσότερο, τόσο οι οικονομικές όσο και οι νομικές κυρώσεις αναγκάζουν τις Εταιρείες Ορκωτών Λογιστών να αναζητήσουν τρόπους προστασίας από τις εξοντωτικές ποινές. Γι' αυτό λοιπόν, οι νεοεισερχόμενοι επιστήμονες στον τομέα της ελεγκτικής καθώς και το πλήθος των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει να γνωρίζουν τις πειθαρχικές ευθύνες που τους βαραίνουν σε περίπτωση παραπτώματος.

4.2 Η ηθική ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή λογιστή

Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής, όπως κάθε μέλος ενός επαγγέλματος, έχει αναλάβει να φέρει εις πέρας κάποια συγκεκριμένη ανάγκη του κοινωνικού συνόλου. Η ευθύνη με τη οποία είναι επιφορτισμένος δεν τον βαραίνει μόνο νομικά αλλά και ηθικά απέναντι στην κοινωνία και πιο συγκεκριμένα σ' αυτούς που τον εμπιστεύτηκαν. Για το λόγο αυτό λοιπόν διαπιστώνουμε ότι το ίδιο το σώμα των ορκωτών ελεγκτών/λογιστών επιβάλλει την ευθύνη αυτή με τη μορφή ενός επαγγελματικού κώδικα συμπεριφοράς, τόσο προς τους πελάτες που τους εμπιστεύτηκαν όσο και προς τα μέλη που ανήκουν στο σώμα.

Η σημασία της ύπαρξης ενός ενεργού επαγγελματικού κώδικα είναι αναγκαία διότι οι νομικά θεσμοθετημένες ευθύνες δεν είναι ικανές να περιγράψουν και να διαμορφώσουν σ' όλες τις εκφάνσεις του επαγγέλματος τις πρέπουσες συμπεριφορές και ενέργειες. Τα όσα επιβάλλει ο κώδικας συμπεριφοράς δεν είναι τίποτα περισσότερο από την αναγνώριση της κοινωνικής ευθύνης του επαγγέλματος, όπως αυτή επιβάλλεται σ' όλους όσους εξασκούν το επάγγελμα εξαιτίας της κοινωνικής του διάστασης. Μέσα από τον εν λόγω κώδικα δεν οριοθετείται μονάχα η συμπεριφορά των ορκωτών λογιστών, αλλά προστατεύεται ταυτόχρονα και το ίδιο το επάγγελμα, αφού επενδύει στην περεταίρω ανάπτυξή του, με το να στελεχώνεται με άτομα τα οποία διαθέτουν τα απαραίτητα χαρακτηριστικά προσόντα. Έτσι, γίνεται αντιληπτό προς τα έξω ότι το συγκεκριμένο επάγγελμα έχει συγκεκριμένους κοινωνικούς στόχους, δηλώνοντας ότι μπορεί να εκπληρώσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις υποχρεώσεις του προς το κοινωνικό σύνολο. Άλλωστε, δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι και το ίδιο το κοινωνικό σύνολο έχει ανάγκη να εμπιστευτεί τον ορκωτό ελεγκτή τόσο ως προς τις ικανότητές του, όσο και ως προς τις προθέσεις του σχετικά με την ολοκλήρωση-πραγματοποίηση του έργου που έχει αναλάβει. Έτσι λοιπόν το επάγγελμα αυτό βαραίνει αυτόν που το εξασκεί με συνέπεια προσωπική και ηθική. Εύλογα λοιπόν θα μπορούσε να υποστηριχθεί από κάποιους ότι η προσωπική ηθική του ορκωτού ελεγκτή αποτελεί εγγύηση που συντελεί στην ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των διάφορων κοινωνικών ομάδων, οι οποίες χρησιμοποιούν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, που έχουν γνωμοδοτηθεί και φέρουν την υπογραφή των ορκωτών ελεγκτών.

Αν και δεν υπάρχει μέχρι τώρα ένα γενικός και συνάμα κοινός κώδικας κοινωνικής επαγγελματικής συμπεριφοράς και ευθύνης που να μπορεί να βρει πλήρη εφαρμογή σ' όλες τις περιπτώσεις άσκησης του επαγγέλματος, υπάρχουν παρ' όλα αυτά σχετικοί κανόνες και πρότυπα που έχουν ορισθεί σε βάθος χρόνου χάρη στη μακροχρόνια άσκηση του θεσμού και στη συσσωρευμένη πείρα των όσων ασκούν το επάγγελμα, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζονται οι καινούριες καταστάσεις και δεδομένα που προκύπτουν με την πάροδο του χρόνου.

Αναλυτικότερα, για τους ορκωτούς λογιστές χαρακτηριστικό παράδειγμα χρήσης κώδικα επαγγελματικής συμπεριφοράς αποτελεί ο κώδικας του Σώματος Ορκωτών Λογιστών των Η.Π.Α (CODE OF PROFESSIONAL ETHICS BY THE AMERICAN INSTITUTE OF CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS). Επιπλέον, οι εσωτερικοί ελεγκτές στις Η.Π.Α έχουν τον δικό τους κώδικα επαγγελματικής ευθύνης

και συμπεριφοράς υπό τη εποπτεία του (INSTITUTE OF INTERNAL AUDITORS) των Η.Π.Α.. Οι κώδικες αυτοί αναφέρονται λεπτομερώς σ' ένα συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς, αλλά και αντιμετώπισης διαφόρων επαγγελματικών ζητημάτων. Σύμφωνα με τα όσα διέπονται από τους εν λόγω κώδικες ο ελεγκτής καλείται προς το κοινωνικό σύνολο αλλά και προς τους πελάτες του να είναι αντικειμενικός, εχέμυθος, δίκαιος και τέλος ικανός να εξυπηρετεί με τις ικανότητές τους όλους όσοι τον εμπιστεύονται. Έτσι, ο εκάστοτε ορκωτός ελεγκτής λογιστής θα πρέπει να διαμορφώνει την προσωπικότητά του με γνώμονα τα πρότυπα που ορίζουν οι κώδικες.

4.3. Η νομική ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή λογιστή

ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ: Ο ελεγκτής που αναλαμβάνει τον έλεγχο μια επιχείρησης, αναλαμβάνει ταυτόχρονα τη υποχρέωση και την αντίστοιχη ευθύνη να εκτελεί την συμφωνηθείσα σύμβαση κατά τον τρόπο που ορίζεται από την επαγγελματική του ιδιότητα. Από τη διατύπωση του Ν. 2190/1920 προκύπτει ότι η ευθύνη των ορκωτών είναι ατομική και όχι συλλογική, έστω και αν ο έλεγχος διενεργείται από δύο ή περισσότερους ελεγκτές, η ευθύνη όμως παρ' όλα αυτά ορίζεται στον ελεγκτή μόνο αν διαπιστωθεί παράβαση καθήκοντος, πταίσμα αλλά και ζημιά. Ακόμα η ευθύνη του ελεγκτή είναι δικαιοπρακτική γιατί απορρέει από τη συμβατική του σχέση με την επιχείρηση που ελέγχει, αφού έχει αναλάβει την υποχρέωση να διεξάγει με επιμέλεια και επαγγελματική ακεραιότητα τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων .

Θα πρέπει να τονισθεί ότι ο ελεγκτής φέρει ευθύνη για την ελεγκτική του εργασία και μετά την υποβολή του πιστοποιητικού ελέγχου στη διοίκηση της επιχείρησης. Έτσι, αν μεταγενέστερα διαπιστωθεί ότι η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης δεν ήταν αυτή που απεικονιζόταν στις οικονομικές καταστάσεις, μπορεί να τροποποιηθεί το πιστοποιητικό του ελέγχου, με την δημοσίευση της τροποποίησης σε μεγάλης κυκλοφορίας εφημερίδες προς ενημέρωση του επενδυτικού κοινού.

Η ευθύνη που βαραίνει των ορκωτό ελεγκτή προς αποζημίωση, δεν μπορεί να είναι ανώτερη του πενταπλάσιου του συνόλου των εκάστοτε ετήσιων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου ή του συνόλου των αμοιβών του ευθυνόμενου Ορκωτού Ελεγκτή κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο. Το ανώτατο όριο της εύθυνης

προς αποζημίωση, ωστόσο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σχετικά χαμηλό αν συγκριθεί με τα οικονομικά συμφέροντα που διακυβεύονται. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον αστικό κώδικα ο ελεγκτής ευθύνεται για την αποζημίωση τρίτων, μετόχων, πιστωτών επενδυτών των οποίων τα συμφέροντα έβλαψε με πράξεις του ή παραλήψεις του, γι' αυτό τόσο οι ελεγκτικές εταιρείες όσο και οι ελεγκτές υποχρεούνται να έχουν ασφαλιστική κάλυψη για ευθύνη οποιουδήποτε ζημιωθέντος φυσικού προσώπου.

ΠΟΙΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ: Η ποινική ευθύνη οριοθετείται από τον Ν.2190/1920, όταν αυτός παραβαίνει το καθήκον της μη παράνομης θεώρησης των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, της εχεμύθειας και της μη δήλωσής του περί κολλήματός του για διορισμό του ως ελεγκτής. Υποχρέωση του ορκωτού ελεγκτή είναι να τηρεί εχεμύθεια περί των όσων λαμβάνει γνώσει κατά τη διενέργεια του έργου του τόσο αυτός, όσο και το λοιπό προσωπικό που απασχολεί, αφού το σύνολο των πληροφοριών που θα υποπέσουν στην αντίληψή του είναι ζωτικής σημασίας για την επιβίωση της επιχείρησης .

ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ: Η πειθαρχική ευθύνη στοιχειοθετείται για όλα τα μέλη του σώματος ορκωτών λογιστών, και έτσι όταν ο εκάστοτε ελεγκτής υποπέσει σε πειθαρχικό παράπτωμα παραπέμπεται με απόφαση του εποπτικού συμβουλίου στο τριμελές πειθαρχικό συμβούλιο του Σ.Ο.Ε.Λ. .

4.4 Εισαγωγή Η ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών λογιστών είναι ένα ζήτημα που βαραίνει το έργο τους. Σ' ορισμένα Ευρωπαϊκά κράτη αρκετές εταιρείες ελέγχου, ενοχοποιήθηκαν εξαιτίας των οικονομικών απωλειών που σημειώθηκαν στις ελεγχόμενες απ' αυτές εταιρείες, αιτία ήταν τα δυσανάλογα ποσά που έλαβαν σχετικά με την άσκηση του ελέγχου που πραγματοποίησαν. Στις περιπτώσεις αυτές όμως, υφίσταται οι ελεγκτές να έχουν ασφάλεια επαγγελματικής ευθύνης με αποτέλεσμα εύκολα κανείς να στρέφεται εναντίον αυτού που καλύπτεται από ασφάλεια.

Σε κάθε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης συναντάται διαφορετικό καθεστώς σχετικά με το όριο της χρηματικής κάλυψης που οφείλει να πληρώσει ο ελεγκτής για τις ζημιές που προκάλεσε. Τον τελευταίο καιρό επιδιώκεται η εύρεση ενός καθεστώτος κάλυψης των ζημιών, το οποίο θα είναι πιο δίκαιο, αφού θα υποχρεώνει τους ελεγκτές και τα διευθυντικά στελέχη σε επαγγελματική ασφάλιση. Ο περιορισμός της ευθύνης του ορκωτού ελεγκτή αν και από ορισμένους θεωρείται ότι δεν είναι αναγκαίος μιας και ο υποχρεωτικός έλεγχος επιβάλλεται από την πολιτεία για λόγους δημοσίου συμφέροντος, θα ήταν λογικό να περιοριστεί η ευθύνη του σε κάλυψη ζημιών ίσης χρηματικής αξίας με τη σοβαρότητα της αμέλειάς του.

Αν και σε κοινωνικό επίπεδο είναι δύσκολο να ληφθούν κοινά μέτρα αφού, υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των νομικών παραδόσεων των κρατών, ωστόσο σκόπιμο θα ήταν να διαπιστωθούν τα αρνητικά αποτελέσματα της ύπαρξης διαφορετικών ρυθμίσεων σχετικά με την ευθύνη του ελεγκτή. Έτσι, οι συνέπειες που προκύπτουν κάθε φορά από τη διαφοροποίηση της νομοθεσίας δικαιολογούν πλήρως τη λήψη μέτρων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την κοινή νομοθεσία.

4.5 Προσδιορισμός της ευθύνης των ελεγκτών διεθνώς

Σε διεθνές επίπεδο η ευθύνη που βαραίνει τους ελεγκτές σχετικά με την ποιότητα των ελεγκτικών τους διεργασιών είναι ιδιαίτερα σημαντική και μπορεί να διακριθεί όπως αναφέρθηκε προηγουμένως σε αστική ευθύνη, ποινική και πειθαρχική ευθύνη. Στις αναπτυγμένες κυρίως οικονομίες του κόσμου ίσως η πιο σημαντική μπορεί να θεωρηθεί η αστική ευθύνη, δηλαδή η ευθύνη που δικαιολογεί αποζημίωση σε περίπτωση πλημμελούς ελέγχου από μέρος του ελεγκτή.

Η σύνδεση του ελεγκτή με τον πελάτη του, δηλαδή με το νομικό πρόσωπο της ελεγχόμενης εταιρείας αντικατοπτρίζει την ευθύνη του σχετικά με την έκφραση γνώμης ως προς την ορθότητα των οικονομικών καταστάσεων. Πρακτικά όμως, η έκθεση του ελεγκτή επί των χρηματοοικονομικών οικονομικών καταστάσεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί νομίμως από άλλα πρόσωπα όπως μετόχους, πιστωτές, ομολογιούχους, άλλους δανειστές, προμηθευτές, τράπεζες, εργαζομένους, πελάτες και τέλος από το ίδιο το κράτος. Επειδή, λοιπόν στο σημείο αυτό ανακύπτει εύλογα το ερώτημα αν ο ελεγκτής έχει ευθύνη απέναντι στα πρόσωπα που προαναφέρθηκαν, αλλά και σε ποια

έκταση, η απάντηση προέρχεται από τους νομικούς κανόνες κάθε χώρας ξεχωριστά, διότι επί του συγκεκριμένου θέματος παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα.

Η ποινική ευθύνη του ελεγκτή σε κάθε χώρα ορίζεται από την ισχύουσα νομοθεσία του κράτους, βασιζόμενη στο ποινικό τους δίκαιο. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε ότι ο νόμος Sarbanes-Oxley προβλέπει βαριές ποινικές ευθύνες, σε περιπτώσεις μη φύλαξης-καταστροφής των φύλλων ελέγχου και των εταιρικών εγγράφων, ενώ διενεργείται και έρευνα από τις δικαστικές αρχές.

Παραδοσιακά όμως, αναφορικά με την πειθαρχική ευθύνη των ελεγκτών και την άσκηση πειθαρχικού έλεγχου αρμόδιες είναι οι επαγγελματικές ενώσεις των Ορκωτών Ελεγκτών. Το πλήθος όμως, των εταιρικών σκανδάλων που συγκλόνισαν την παγκόσμια οικονομία τα τελευταία χρόνια οδήγησαν στην ουσιαστικότερη διαμόρφωση της εποπτείας του λογιστικού επαγγέλματος αναθέτοντας ταυτόχρονα την άσκησή της σε ανεξάρτητες αρχές.

4.6 Νόμος Sarbanes -Oxley

Σκοπός του νόμου Sarbanes-Oxley ή (Sarbox) που επικυρώθηκε στις 30 Ιουλίου του 2002 ήταν να ανακτήσει την χαμένη εμπιστοσύνη των επενδυτών, σ' ένα χρηματοοικονομικό σύστημα που κλυδωνιζόταν από μια σειρά σκανδάλων στις Η.Π.Α.. Η θέσπιση του νόμου περιλάμβανε μια σειρά από μέτρα που έθεταν τις βάσεις για μια 'σωστή' εταιρική διακυβέρνηση. Επιγραμματικά αξίζει να αναφέρουμε ότι ο εν λόγω νόμος περιείχε μέτρα που σχετίζονταν με: τα πρότυπα λειτουργίας των επιτροπών ελέγχου, την απαίτηση για ανεξαρτησία και εποπτεία του έργου των ελεγκτών, την πιστοποίηση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων από ανώτατα διευθυντικά στελέχη, καθώς και μια σειρά από προϋποθέσεις που σχετίζονταν με τη βελτίωση της χρηματοοικονομικής λογιστικής .

Ο νόμος Sarbanes - Oxley δέχτηκε αρνητικές κριτικές εξαιτίας της αναποτελεσματικής εφαρμογής του, τόσο στο οικονομικό περιβάλλον των Η.Π.Α., όσο και στον υπόλοιπο κόσμο, διότι το 10% των εταιριών που είναι εγγεγραμμένες στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC , Securities and Exchange commission) των Η.Π.Α.

είναι μη αμερικανικές εταιρείες, και σχεδόν το ένα τέταρτο των εισηγμένων μετοχών στο χρηματιστήριο της Νέα Υόρκης αντιπροσωπεύει μη Αμερικανικές επιχειρήσεις.

Αρχικά, ο νόμος επικεντρώνεται στη σημασία των επιτροπών ελέγχου όπου υποχρέωνε τις επιχειρήσεις να συστήνουν τέτοιες επιτροπές που θα χαρακτηρίζονται για την ανεξαρτησία και την ακεραιότητα των στελεχών που τις απαρτίζουν. Οι επιτροπές ελέγχου από τη μεριά τους είναι επιφορτισμένες με τον διορισμό, την αμοιβή και την εποπτεία του έργου των ελεγκτών επί των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων. Επιπλέον, στην αρμοδιότητά της είναι να προσλαμβάνει συμβούλους στις περιπτώσεις όπου απαιτείται και να επιλύει τυχόν διαφορές μεταξύ των ελεγκτών με τη διοίκηση. Έτσι, οι επιτροπές ελέγχου αναλαμβάνουν περισσότερες υποχρεώσεις που δεν είχαν προηγουμένως, κι αυτό γιατί, όπως έχουν μέχρι τώρα δείξει έρευνες όταν μια επιχείρηση απασχολεί ανεξάρτητους συμβούλους, περιορίζει κατά πολύ τον κίνδυνο που διατρέχει για δημοσίευση παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων, γεγονός που συνεπάγεται ότι και οι ανεξάρτητοι ελεγκτές με τη σειρά τους θα εμπλέκονται όλο και λιγότερο στις υποθέσεις αλλοίωσης της αλήθειας των οικονομικών καταστάσεων. Στις περισσότερες όμως χώρες της Ευρώπης η χρήση των επιτροπών ελέγχου είναι σπάνια, γεγονός που αντιβαίνει τους όρους του νόμου και αποτελεί κατ' επέκταση τροχοπέδη για την ένταξη αρκετών μετοχών στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Για το λόγο αυτός ο νόμος περιλαμβάνει και κάποιες ιδιικές ρυθμιστικές διατάξεις για όσες χώρες εδρεύουν εκτός Αμερικής.

Στη συνέχεια, η ανεξαρτησία και η εποπτεία των ελεγκτών αποτελεί σημαντικό κομμάτι του νόμου, αφού επιτρέπει αλλά και συνάμα απαγορεύει συγκεκριμένες αρμοδιότητες από τους ελεγκτές, υποχρεώνοντας σε δημοσίευση τις αμοιβές των ελεγκτικών εταιρειών. Ακόμη ο νόμος θέλοντας να περιορίσει τη ισχύ των αδελφών εταιριών λόγω του ότι η μια ασκούσε έλεγχο στην άλλη μέσω διεταιρικών επιθεωρήσεων προχώρησε στη σύσταση ενός ακόμη μηχανισμού εποπτείας του Συμβουλίου Εποπτείας Ελεγκτών Εισηγμένων Επιχειρήσεων (PCAOB, Public Company Accounting Oversight Board). Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται η άσκηση ελέγχου σ' όλες τις ελεγκτικές εταιρείες (Αμερικανικές ή μη) που ασκούν έλεγχο όσες εταιρείες δραστηριοποιούνται στις Η.Π.Α..

Πιο συγκεκριμένα, το εν λόγω νομοθέτημα ρύθμισε τον τρόπο δημοσίευσης των οικονομικών καταστάσεων, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα

παραπλάνησης της αγοράς, όπως στη περίπτωση της Ένρον, επιβάλλοντας την άμεση δημοσιοποίηση των οικονομικών στοιχείων που αφορούν την οικονομική θέση των εταιρειών. Επιπλέον, θέλοντας να ενισχύσει ακόμη περισσότερο την ευθύνη των εταιρικών στελεχών τονίζοντάς τους τις συνέπειες των πράξεών τους, τους υποχρέωσε σε προσωπική έγκριση των οικονομικών καταστάσεων, σχετικά με την ορθότητα και την εγκυρότητα των όσων παρουσιάζουν. Το άρθρο αυτό σκοπό έχει να καταδείξει κάθε φορά τον πραγματικό ένοχο διότι, κατά το παρελθόν ο νόμος εξαιτίας κενών που περιείχε άφηνε το περιθώριο για εξαπάτηση, αλλά και για μη ανάληψη ευθυνών, αφού εύκολα οι ιθύνοντες μπορούσαν να κρυφτούν πίσω από την έννοια εταιρική ευθύνη, χωρίς να καταλογίζονται ευθύνες σε κανέναν.

Στο σημείο αυτό, όμως για να περιοριστούν ακόμη περισσότερο οι απάτες και οι καταδολιεύσεις της εταιρικής περιουσίας, θα πρέπει τα λογιστικά πρότυπα να βασίζονται σε κανόνες και όχι σε αρχές διότι οι αρχές μπορούν να ερμηνευτούν με ποικίλους τρόπους και περιλαμβάνουν ελάχιστους περιορισμούς, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό στο εκάστοτε διευθυντικό στέλεχος να ενεργεί με γνώμονα την κρίση το .

Τέλος, γίνεται φανερό ότι μέσα από την εφαρμογή του νόμου τα ανώτερα στελέχη εμπλέκονται όλο και περισσότερο στην κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων, ζητώντας διευκρινήσεις από τους υφισταμένους τους ενισχύοντας παράλληλα την σημασία της ακεραιότητας της συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας. Ακόμα τα στελέχη ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για ζητήματα που σχετίζονται με τον τομέα της λογιστικής και την άσκηση του ελέγχου παραμένοντας σε στενή επαφή με τους εξωτερικούς ελεγκτές. Έτσι, οι εξωτερικοί ελεγκτές συνεργάζονται με την επιτροπή ελέγχου, αφού οι τελευταίοι ζητούν ενδεδειγμένη αναφορά για το έργο του εσωτερικού ελέγχου, οδηγούμενοι έτσι σε ασφαλή συμπεράσματα γύρω από τη λογιστική επιστήμη.

4.7 Άσκηση ελέγχου στους ελεγκτές

Σύμφωνα με τα παραπάνω εύλογα θα αναρωτηθεί κανείς, ποιος ασκεί εποπτεία στη λειτουργία του ελεγκτικού επαγγέλματος, ή με άλλα λόγια ποιος ελέγχει τους ίδιους τους ελεγκτές. Γιατί τόσο ο απλός πολίτης όσο και ο μέτοχος θα πρέπει να είναι

πεπεισμένοι για την ακρίβεια και την ορθότητα των όσων αναγράφονται στις οικονομικές καταστάσεις.

Αρχικά, θα πρέπει οι ίδιοι οι ελεγκτές που καλούνται να φέρουν εις πέρας τις όποιες επαγγελματικές δραστηριότητες στον εν λόγω τομέα να πιστεύουν βαθύτατα ότι, βασικός παράγοντας, για την αναβάθμιση του επαγγέλματός τους και για την πιστοποίηση του ρόλου τους στην κοινωνία αποτελεί η διενέργεια ποιοτικών ελέγχων. Για το σκοπό αυτό λοιπόν ιδρύθηκε στην Ελλάδα το 2003 η Ε.Λ.Τ.Ε. (Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης Και Ελέγχων), έχοντας ως βασική της αρμοδιότητα την διενέργεια ποιοτικών ελέγχων στις εργασίες των ορκωτών ελεγκτών λογιστών. Τα τελευταία κυρίως χρόνια η Ε.Λ.Τ.Ε. έχει αναπτύξει έντονη δραστηριότητα σε σχέση με το παρελθόν αναλαμβάνοντας πρωταγωνιστικό ρόλο. Πιο συγκεκριμένα, λοιπόν αξίζει να αναφερθεί ότι το 2009 διενεργήθηκε έλεγχος στις ελεγκτικές εταιρείες σχετικά με την εφαρμογή του ISQC (International Standard of Quality Control), όπου προέκυψαν αξιόλογα συμπεράσματα τα οποία σχετίζονταν άμεσα με τους τρόπους βελτίωσης και ενδυνάμωσης της άσκησης του ελέγχου όπως αυτή πραγματοποιούνταν μέχρι τότε από τις ελεγκτικές εταιρείες.

Ταυτόχρονα, η Ε.Λ.Τ.Ε. σε συνεργασία με το Σ.Ο.Ε.Λ. προχώρησε ένα ακόμη βήμα αποφασίζοντας από κοινού η πρώτη να ασκεί ποιοτικό έλεγχο στις επιχειρήσεις δημοσίου ενδιαφέροντος (εισηγμένες, τράπεζες, ασφαλιστικές, αμοιβαία κεφάλαια, χρηματιστηριακές), ενώ στις μη δημοσίου ενδιαφέροντος επιχειρήσεις οι οποίες αποτελούν και την πλειονότητα αποφασίστηκε ο ποιοτικός έλεγχος να πραγματοποιείται από το Σ.Ο.Ε.Λ..

Το Σ.Ο.Ε.Λ. λοιπόν, ανταποκρινόμενο στην υποχρέωσή του ανέλαβε ενεργό δράση καταρτίζοντας ολοκληρωμένο κανονισμό διενέργειας ποιοτικών ελέγχων, συγκροτώντας ομάδα στελεχών εξειδικευμένων σ' αυτού του είδους τους ελέγχους. Οι ποιοτικοί έλεγχοι που θα πραγματοποιούνται δειγματοληπτικά βασικό σκοπό θα έχουν την παροχή συμβουλών προς τις ελεγκτικές εταιρείες, ώστε να μπορέσουν οι τελευταίες αφενός να αναγνωρίσουν και αφετέρου να διορθώσουν τις όποιες αδυναμίες τους.

Τέλος, σημειώνεται ότι ευρήματα των ποιοτικών ελέγχων θα αποτελέσουν αξιόλογο υλικό προς μελέτη, ώστε να ενδυναμωθεί η ελεγκτική εργασία και κατ' επέκταση να επιτευχθεί η πλήρης συμμόρφωση όλων των ελεγκτικών εταιρειών της χώρας με τις απαιτήσεις των Δ.Ε.Π.(Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα).

4.8 Η ευθύνη δημοσίευσης των οικονομικών καταστάσεων

Τόσο οι νόμοι κάθε χώρας όσο, και οι σχετικές αντιλήψεις για το επάγγελμα του ορκωτού ελεγκτή λογιστή ταυτίζονται στο “στο κατά πόσο” οι ελεγχόμενες χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρουσιάζονται ακριβοδίκαια (Π.Δ. 226/92 άρθρο 16 πρρηφ 1 ή fairly κατά τους Αμερικάνους), όπως, και η οικονομική θέση και τα αποτελέσματα χρήσεως της ελεγχόμενης μονάδας, σύμφωνα με τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές. Η αντίληψη αυτή άλλωστε αποτελεί και μέτρο /κριτήριο, ώστε να εκτιμηθεί το μέγεθος της ευθύνης του ορκωτού ελεγκτή, όπως αυτό προκύπτει από πλημμελή εκτέλεση του έργου του.

Ο ορκωτός ανάλογα με την περίπτωση της επιχείρησης στην οποία καλείται να διεκπεραιώσει το έργο του, θα εκφέρει ανεπιφύλακτη γνώμη βασιζόμενος στο προηγούμενο κριτήριο, είτε θα πάρει κάποιες επιφυλάξεις ή θα εκφέρει αρνητική ή τελείως αρνητική γνώμη. Σύμφωνα όμως, με τα όσα επιβάλει ο εταιρικός κώδικας την τελική ευθύνη για τη σύνταξη και δημοσίευση των λογιστικών καταστάσεων, την έχει η διοίκηση της μονάδας, η οποία εκτός των άλλων στα πλαίσια αυτά έχει και την ευθύνη για την δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων (οργάνωση, λειτουργία λογιστικού συστήματος, εφαρμογή των κατάλληλων λογιστικών αρχών) για την παραγωγή των έλεγχου και τη δημοσίευση τέτοιων καταστάσεων.

Στο στάδιο όμως, της σύνταξης των προς δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων, ο ορκωτός ελεγκτής έχει τη δυνατότητα να συμβουλευσει τη διοίκηση της ελεγχόμενης μονάδας σχετικά με την σωστή σύνταξή τους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιφορτίζεται με επιπλέον ευθύνες, άλλωστε όπως είναι γνωστό ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής είναι υπεύθυνος μονάχα για την γνώμη που θα εκφράσει και εφόσον του ζητηθεί. Την ευθύνη όμως για την τελική μορφή και το περιεχόμενο των λογιστικών καταστάσεων, καθώς και τα όσα αναφέρει ο ίδιος ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ως έκφραση γνώμης βαραίνουν πρωτίστως την ίδια την διοίκηση της ελεγχόμενης μονάδας. Η βασική λοιπόν, ευθύνη της διοίκησης επισφραγίζεται και από τις 3 υπογραφές των στελεχών κάτω από τις λογιστικές καταστάσεις της επιχείρησης, και του υπεύθυνου του λογιστηρίου, τονίζοντας έτσι την ευθύνη της διοίκησης, ανεξάρτητα από την όποια ευθύνη βαραίνει τον ορκωτό ελεγκτή λογιστική στη περίπτωση παραποίησης τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

5.1 Εισαγωγή

Τα εταιρικά σκάνδαλα είναι το αποτέλεσμα των παραπτώματων που διέπραξαν τα στελέχη των επιχειρήσεων. Συχνά λοιπόν, τόσο τα διευθυντικά στελέχη όσο και το υπόλοιπο προσωπικό προβαίνουν στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων για προσωπικό όφελος. Γι' αυτό ωφέλιμο θα ήταν μέσα από μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα να αντλούμε συμπεράσματα και να υιοθετούμε σύγχρονους κανόνες που θα διασφαλίζουν την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων.

5.2 ETBA Finance

Το σκάνδαλο της ETBA σχετίζεται με την υπόθεση υπεξαίρεσης χρημάτων ύψους 30 εκ. ευρώ. Αρχικά, θα μπορούσε κανείς να ορίσει τη χρονική περίοδο του γεγονότος σε δύο στάδια, από το Σεπτέμβριο του 1996 έως τον Ιούνιο του 1999 και από τον Φεβρουάριο του 2000 έως τον Ιανουάριο του 2002. Η τελευταία περίοδος μάλιστα ήταν αυτή στην οποία ανακαλύφθηκε η απάτη και η υπόθεση ήρθε στο φως παίρνοντας την δικαστική οδό.

Η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανίας και Ανάπτυξης ιδρύθηκε το 1964 ως κρατική με σκοπό την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας σ' όλους τους τομείς. Πιο συγκεκριμένα, η ETBA FINANCE ως θυγατρική, βασικό αντικείμενο είχε την εκκαθάριση επιχειρήσεων, μία όμως από της δραστηριότητές της ήταν η διαχείριση των διαθέσιμων των επιχειρήσεων που περιείχε στο χαρτοφυλάκιό της. Με στόχο τις καλύτερες επιδόσεις τα διαθέσιμα επενδύονταν σε προθεσμιακές καταθέσεις, ή σε συμφωνίες επαναγοράς. Τα διαθέσιμα ωστόσο, των επιχειρήσεων του χαρτοφυλακίου της ETBA διατηρούνταν σ' έναν ενιαίο τραπεζικό λογαριασμό με τα διαθέσιμα της τράπεζας. Στη συνέχεια, τα εισοδήματα από τους τόκους κατατείθονταν σε δύο λογαριασμούς ένα για τις υπό εκκαθάριση εταιρείες και ένα για την ETBA FINANCE, χωρίς όμως η κατανομή του κέρδους από τόκους να είναι ανάλογη με το ποσό. Έτσι, το

κέρδος τους ήταν μεγαλύτερο απ' εκείνο που θα λάμβαναν αν επένδυαν τα χρήματά τους χωριστά.

Πιο συγκεκριμένα, κατά το διάστημα 1993-1997, τα κεφάλαια που επενδύθηκαν σε συμφωνίες επαναγοράς, ανήλθαν σε υπέρογκα ποσά και κατ' επέκταση απέδωσαν μεγάλα ποσά εξαιτίας των υψηλών τόκων που επικρατούσαν την περίοδο εκείνη. Η εν λόγω διαδικασία αν και χαρακτηρίστηκε για την έλλειψη διαφάνειας, η ειδική επιτροπή που συστάθηκε για την επίβλεψη του ζητήματος αποτελούνταν από άτομα που πραγματοποιούσαν τις παραπάνω ενέργειες, νομιμοποιώντας έτσι τη διαδικασία της υπεξαίρεσης.

Ταυτόχρονα, αρκετές ατασθαλίες πραγματοποιήθηκαν και κατά την εκκαθάριση αρκετών εταιρειών, γιατί το Διοικητικό Συμβούλιο διενήργησε προβλέψεις για τα τέλη εκκαθάρισης χωρίς να εκδώσει τιμολόγια ή να εισπράξουν το αναλογούν τέλος. Αποτέλεσμα ήταν να αυξηθούν τα έσοδα της ETBA FINANCE και να χρεωθεί ο λογαριασμό της υπό εκκαθάριση εταιρείας .

Επιπλέον, συχνά καταβάλλονταν σε ορισμένα στελέχη αμοιβές για υπηρεσίες που ουδέποτε πρόσφεραν, και τα έξοδα αυτά χαρακτηρίζονταν είτε ως bonus στο προσωπικό της υπό εκκαθάριση εταιρείας, είτε ως διάφορα έξοδα χωρίς ωστόσο να ανταποκρίνονται στην αλήθεια. Επιπλέον, τόσο οι ταξιδιωτικές αποζημιώσεις όσο και οι αμοιβές των εργαζομένων της ETBA , ήταν αρκετά υψηλές χωρίς να συνοδεύονται από τα αντίστοιχα παραστατικά έγγραφα.

Το 1998 η εταιρεία Grant Thornton διεξήγαγε ειδική έρευνα εξαιτίας της αλλαγής της διοίκησης της εταιρείας που ήταν αποτέλεσμα της αλλαγής του επικεφαλής αρμόδιου για την εποπτεία του Υπουργείου, που αφορούσε την χρονική περίοδο 1993-1997. Η ελεγκτική εταιρεία διαπίστωσε ότι μέσα σ' ένα οικονομικό έτος υπήρχαν εργαζόμενοι που είχαν προαχθεί σε δύο ή τρία επίπεδα στην ιεραρχία, χωρίς να διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα. Στην έκθεσή της η ελεγκτική εταιρεία τόνισε την αδυναμία του εσωτερικού ελέγχου και την απουσία κανόνων λειτουργίας και ρύθμισης της εταιρείας. Επιπλέον, επισημάνθηκε η ανάγκη για έγγραφη διατύπωση των αρμοδιοτήτων και των καθηκόντων κάθε εργαζομένου. Ακόμη έγινε φανερό ότι η ολοκλήρωση μιας συναλλαγής θα πρέπει να γίνεται από διαφορετικά άτομα, ώστε να ενισχύεται η διαφάνεια και το έργο του ελέγχου, αφού μέχρι τότε τόσο η εκτέλεση του έργου όσο και ο έλεγχος πραγματοποιούνταν από το ίδιο άτομα, γεγονός που παραβίαζε

το ασυμβίβαστο του ελέγχου. Με την τακτική αυτή παραβιάζονταν η βασική αρχή του εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με την οποία κάθε διαχειριστική πράξη και λογιστική καταχώρηση δεν επιτρέπεται να ολοκληρώνεται από ένα μόνο υπάλληλο, αλλά η εργασία κάθε υπαλλήλου πρέπει να συμπληρώνει οπωσδήποτε την εργασία τουλάχιστον ενός άλλου και να ελέγχεται από κάποιον τρίτο (εσωτερικός ελεγκτής ή εποπτεύον προϊστάμενος).

Παρά το όσα αναφέρθηκαν όμως, στις εκθέσεις ελέγχου δεν ελήφθησαν μέτρα, και το οικονομικό σκάνδαλο δεν άργησε να δημιουργηθεί στις αρχές του 2002 όπου ξεκίνησαν οι διαδικασίες ιδιωτικοποίησης της ETBA BANK. Στο οικονομικό σκάνδαλο όπως ήταν αναμενόμενο εμπλέκονταν τα άτομα του χρηματοπιστωτικού και χρηματιστηριακού χώρου. Η απάτη εξελίχτηκε σε δύο στάδια, στο πρώτο υπήρχε διαρκής και αλματώδης άνοδος του χρηματιστήριο αξιών, και στο δεύτερο υπήρξε η κάμψη του και η κατακόρυφη πτώση των τιμών της μετοχής.

Η περίπτωση της ETBA ανέδειξε ότι το επάγγελμα των ελεγκτών δεν στηριζόταν σ' ένα στέρεο οικοδόμημα. Έτσι, έξι χρόνια μετά την αποκάλυψη της απάτης ύψους 30εκ. ευρώ σε βάρος της εταιρείας και κατ' επέκταση του ελληνικού δημοσίου, αλλά και τις αναστάτωσης που προκλήθηκε στο χρηματοπιστωτικό χώρο η υπόθεση με απόφαση της δικαιοσύνης σφραγίστηκε, με απόδοση ευθυνών και ποινή φυλάκισης σ' όσους καταδικάστηκαν και δεν κατάφεραν να διαφύγουν.

Τον πρωταγωνιστικό ρόλο στην υπόθεση έπαιξαν τρία από τα πέντε στελέχη της ETBA FINANCE. Σύμφωνα με έρευνα που διενέργησε το ΣΔΟΕ διαπιστώθηκε ότι τα διαθέσιμα της εταιρίας αντί να τοποθετούνται σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου ή γερο's όπως ίσχυε από τη νομοθεσία, τα επένδυαν στο χρηματιστήριο. Τα κεφάλαια λοιπόν που αποτελούσαν το προϊόν της απάτης μέσω της χρηματιστηριακής ΑΒΑΞ ΕΛΕΔΕ τοποθετούνταν σε προσωπικό λογαριασμό που άνηκε σε ηλικιωμένο συγγενικό πρόσωπο ενός από τους δράστες.

Από την άλλη η ETBA FINANCE δεν είχε καμία γνώση επί της απάτης αφού το κύκλωμα πλαστογραφούσε αποδεικτικά τα οποία παρουσίαζαν ότι τα διαθέσιμα κατατίθεντο σε τράπεζα με υψηλά επιτόκια.

Συμπερασματικά λοιπόν, προκύπτει ότι η ύπαρξη ενός αποτελεσματικού συστήματος ελέγχου είναι αναγκαία, βέβαια και το τελειότερο σύστημα ελέγχου δεν αρκεί από μόνο του, αφού θα πρέπει να αντιμετωπίζεται και ο ίδιος ως μέλος του

συστήματος που θα συμβάλει στη σωστή λειτουργία της επιχείρησης. Πέραν του εσωτερικού ελέγχου που ουσιαστικά δεν υπήρχε στην περίπτωση που αναλύσαμε καθοριστικής σημασίας κρίνεται και η συμβολή του εξωτερικού ελεγκτή, αφού όπως φαίνεται στα περισσότερα σκάνδαλα διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο. Στην περίπτωση που εξετάσαμε ο ορκωτός ελεγκτής συμμετείχε στην απάτη γνωρίζοντας τις παραποιήσεις, αφού μάλιστα ήταν και ορκωτός της χρηματιστηριακής που δρούσε για λογαριασμό των στελεχών που διενεργούσαν την απάτη.

Εκτός όμως από την ανυπαρξία ενός υπεύθυνου και ανεξάρτητου εσωτερικού ελέγχου, η συνεργασία του με τον εξωτερικό έλεγχο εις βάρος των μετόχων και του ελληνικού δημοσίου στηρίχτηκε άψογα και στην αναποτελεσματικότητα των διοικτικών μηχανισμών, αλλά και στο ατελές νομικό πλαίσιο που ίσχυε στη χώρα.

5.3 Τράπεζα Κρήτης

Το σκάνδαλο της Τράπεζας Κρήτης είναι συνώνυμο με το σκάνδαλο Κοσκωτά. Το σκάνδαλο δεν ήταν μόνο οικονομικό αλλά και πολιτικό, κάνοντας την εμφάνισή του από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 έως τις αρχές του 1990. Πρωταγωνιστικό ρόλο στο σκάνδαλο έπαιξε ο τραπεζίτης Γ. Κοσκωτάς καθώς και κυβερνητικά στελέχη της τότε κυβέρνησης. Ο Κοσκωτάς κατά τον σύντομο βίο του στην Αμερική διέπραξε απάτες που σχετιζόταν κυρίως με το αδίκημα της πλαστογραφίας, γεγονός που μπορεί να μας δώσει χρήσιμες πληροφορίες για το ήθος, την ακεραιότητά του χαρακτήρα του, αλλά και την εργασιακή του επιμέλεια.

Με την επιστροφή του στην Ελλάδα άρχισε να εργάζεται στην Τράπεζα Κρήτης και σε αρκετά σύντομο χρονικό διάστημα, αλλά και σε νεαρή ηλικία ανέλαβε Διευθυντής Συναλλάγματος. Τον επόμενο χρόνο η εξέλιξή του συνεχίστηκε αφού ανέλαβε καθήκοντα αναπληρωτή προϊσταμένου του τμήματος λογιστικής, εκτελώντας ταυτόχρονα και τα εργασιακά καθήκοντα του αντίστοιχου τμήματος (ένα από τα καθήκοντα της θέσης που κατείχε ήταν η μεταφορά χρημάτων στο εξωτερικό ή στην Ελλάδα, αφού ο ίδιος ήταν νόμιμος αντιπρόσωπός της), γεγονός εγείρει ανησυχίες για την αξιοπιστία και την ορθή αποτύπωση των λογιστικών γεγονότων, και αποτελεί στοιχείο άξιο για περαιτέρω ανίχνευση.

Η πλεονεκτικότητα της θέσης που κατείχε του έδινε την δυνατότητα της απρόσκοπτης υπεξείρευσης χρημάτων που ανήκαν στην τράπεζα, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κλοπή επιταγών που διέπραξε από υποκατάστημα της τράπεζας. Το χρηματικό ποσό των επιταγών αποτελούσε συνάλλαγμα της τράπεζας το οποίο κατέθεσε σε προσωπικό του λογαριασμό, χωρίς να εγγράψει το λογιστικό γεγονός στα βιβλία. Η πρώτη λοιπόν επιτυχημένη απόπειρα καταδολίευσης της τραπεζικής περιουσίας έδωσε αυτοπεποίθηση στον νεαρό τραπεζίτη ωθώντας τον σε σειρά τέτοιων ενεργειών απάτης εναντίον της τράπεζας στην οποία εργαζόταν.

Έτσι κατάφερε να αποκτήσει σχεδόν τον πλήρη έλεγχο της τράπεζας κατέχοντας το 95% των μετοχών της τράπεζας, διορίζοντας ταυτόχρονα σε καίριες θέσεις άτομα της πλήρους εμπιστοσύνης του, ώστε να εξασφαλίσει την απουσία τυχόν καταγγελιών της απάτης.

Οι λογιστικές παρατυπίες και πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν, διαφύλαξαν αρκετά καλά την απάτη για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η Τράπεζα της Ελλάδας, όμως αφινίδια το 1987 προχώρησε σε έλεγχο διάφορων καταστημάτων της τράπεζας, εξαιτίας υψηλών λογαριασμών εταιρειών που ανήκαν στον Κοσκωτά και που ο ίδιος τους κατείχε στο κεντρικό κατάστημα της τράπεζας. Η πρώτη του αντίδραση ήταν να καθυστερήσει την αποκάλυψη της απάτης ανασύροντας από το παρελθόν του επιτυχημένες τεχνικές παραποίησης που δεν ήταν άλλες από την πλαστογραφία εγγράφων που θα περιείχαν λογιστικά στοιχεία ικανά να αποτελέσουν τεκμήριο για την αθωότητά του, πιστεύοντας ότι έτσι, μπορούσε να καλύψει τα ίχνη του και να συνεχίσει τις παράνομες δραστηριότητες.

Ο Κοσκωτάς λοιπόν βρίσκοντας γόνιμο έδαφος για τη διενέργεια απάτης άρχισε να εκτελεί το σχέδιό του. Προς αυτή την κατεύθυνση συνέβαλε το ισχύον πληροφορικό λογιστικό σύστημα το οποίο αναγνώριζε το εκάστοτε τραπεζικό υποκατάστημα ως ανεξάρτητη οντότητα που τηρούσε δικά της βιβλία, αδιαφορώντας για το αν κάποιο λογιστικό γεγονός επηρεάζει περισσότερα από δύο υποκαταστήματα. Ακόμη, η κατάρρευση του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών το 1971 σε συνδυασμό με την πετρελαϊκή κρίση της περιόδου εκείνης συνέβαλαν στον επηρεασμό των ισοτιμιών του συναλλάγματος, αλλά και του ύψους των επιτοκίων, με αποτέλεσμα την υποτίμηση της δραχμής, γεγονός που αποτελούσε επενδυτική ευκαιρία για όσους είχαν μακροχρόνιες θέσεις σε συνάλλαγμα. Το σημαντικότερο ίσως στοιχείο που

συνέβαλε καθοριστικά στην απάτη από μέρους του γνωστού τραπεζίτη ήταν ότι διατηρούσε ταυτόχρονα αρμοδιότητες εκτελεστικές και ελεγκτικές. Έτσι κατάφερε να κατέχει τον έλεγχο σε βασικές λειτουργίες, όπως τη λογιστική παρακολούθηση του συναλλάγματος και την εποπτεία των καταθέσεων που άνηκαν στην τράπεζα. Τέλος η αδυναμία του μηχανογραφικού συστήματος των τραπεζών συχνά παρουσίαζε ασυμφωνία δοσοληπτικού λογαριασμού μεταξύ του κεντρικού καταστήματος με τα υπόλοιπα καταστήματα. Το χρεωστικό λοιπόν υπόλοιπο εφόσον ήταν αποδεκτό απ' όλους ότι υπάρχει ο Κοσκωτάς θέλησε να το αυξήσει, αφού το γενικότερο κλίμα ήταν τέτοιο που δύσκολα θα κινούσε υποψίες.

Η αποκάλυψη της απάτης οδήγησε σε δίκη τον τραπεζίτη καταδικάζοντας τον σε ποινή φυλάκισης, αλλά και ο ορκωτός ελεγκτής της τράπεζας που συμμετείχε στην απάτη καταδικάστηκε σε φυλάκιση και διώχτηκε από το σώμα των Ορκωτών Λογιστών. Η αδυναμία λοιπόν των μηχανισμών ελέγχου οδήγησε στην γιγάντωση της απάτης, αφού ο Κοσκωτάς εξαγόρασε την τράπεζα με χρήματα της ίδιας της τράπεζας, δίχως τον παραμικρό έλεγχο επί των λειτουργιών και της τήρησης των αρχών και των προτύπων του ελέγχου. Η ευθύνη λοιπόν, της διενέργειας της απάτης βαραίνει των εσωτερικό έλεγχο ο οποίος ήταν ουσιαστικά και πρακτικά απών αλλά και τον εξωτερικό του οποίου η ανεπάρκεια επιβεβαιώθηκε στη μη ανακάλυψη της απάτης. Διότι, κάθε εξωτερικός ελεγκτής ως εγγυητής για την αλήθεια που παρουσιάζεται στις οικονομικές καταστάσεις, διατρέχει τον κίνδυνο της μη ανακάλυψης της απάτης, γεγονός που μπορεί ανάλογα με το είδος της επιχείρησης, και το είδος του λάθους να τον επηρεάσει ανάλογα.

5.4 Ασπίς Πρόνοια

Η Ασπίς Πρόνοια ιδρύθηκε το 1944 και σταδιακά ξεκινάει την λειτουργία της όπου ένα χρόνο μετά εξέδωσε το πρώτο ομαδικό ασφαλιστήριο ζωής στην Ελλάδα. Η περίπτωση της απάτης που θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε αποτελεί σημαντικό ασφαλιστικό σκάνδαλο.

Από τα πρώτα κιόλας επιχειρηματικά της βήματα η ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ επιχειρεί σειρά συγχωνεύσεων και επιχειρηματικών συνεργασιών με αντίστοιχες

εταιρείες του εξωτερικού, κλείνοντας μεγάλα συμβόλαια με σημαντικές εταιρείες (κάλυψη ασφαλιστικών αναγκών της Ολυμπιακής Αεροπορίας), αλλά και καταγράφει στο ενεργητικό της παγκόσμιες πρωτοτυπίες, αφού ανέλαβε να ασφαλίσει τους τρεις αστροναύτες που ταξίδεψαν για πρώτη φορά στο διάστημα.

Καθώς, τα χρόνια περνούν η εταιρεία πραγματοποιεί πλήθος συνεργασιών, αλλάζοντας σταδιακά ιδιοκτήτη. Φτάνοντας στο 1990 η ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ αρχίζει να επεκτείνεται όλο και περισσότερο ιδρύοντας επιπλέον “εξειδικευμένα τμήματα” που την πλαισιώνουν (ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Ζημιών, Ασπίς Χρηματιστηριακή κ.α.). Η εταιρεία είναι ηγέτιδα στην ελληνική αγορά την περίοδο εκείνη, αφού παρά τον έντονο ανταγωνισμό κατέχει τη μερίδα του λέοντος στον τομέα των ασφαλίσεων. Κατά τη δεκαετία του '90 η εταιρεία εξαγοράζει πλήθος ελληνικών εταιριών που δραστηριοποιούνται στον αντίστοιχο μ' αυτή τομέα. Το 2000 όμως, λόγω αδυναμίας κάλυψης των λειτουργικών της δαπανών και των ταμειακών της ελλειμμάτων χρησιμοποιεί προς κάλυψη αυτών της των υποχρεώσεων τα συμβόλαια ASPIS BOND αντί να τα επενδύσει σε μερίδια. Όπως ήταν αναμενόμενο η εταιρεία αδυνατούσε να είναι τυπική και στην ώρα της απέναντι στις υποχρεώσεις της προς τους πελάτες της με αποτέλεσμα να την καταγγείλουν.

Το 2001 η ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ πραγματοποίησε αναδρομικές αλλαγές στον ισολογισμό του 2000, αφού προηγήθηκε μείωση κατά 6,9 δις. Δρχ. του χαρτοφυλακίου του εσωτερικού κεφαλαίου, εξαιτίας υποτίμησης της αξίας των επενδύσεων. Το ποσό αυτό αργότερα το συμπεριέλαβε στο ποσό των αποθεμάτων, ύψους 41 δις δρχ. το οποίο αυθαίρετα αποφάσισε να το μηδενίσει, χωρίς να το εμφανίζει στους επόμενους Ισολογισμούς. Εκτός όμως από τις λογιστικές “αλλαγές” το ίδιο έτος προχώρησε και στην προώθηση δύο νέων επενδυτικών προϊόντων, τα οποία πρόσφεραν τα αρχικό υπενδεδυμένο κεφάλαιο προσαυξημένο με τόκο 4%. Από την άλλη το πιστοποιητικό φερεγγυότητας της ασφαλιστικής που αναφερόταν στο ίδιο έτος με την έκδοση των προϊόντων της δόθηκε τον επόμενο χρόνο. Το επόμενο έτος που ακολουθεί ο όμιλος κάνει εξαγορές, ιδρύει την Aspis Leasing, και ταυτόχρονα προβαίνει στην ενοποίηση έξι ασφαλιστικών του ομίλου με την ονομασία <<COMMERCIAL Value A.A.E.>>

Παρά τις κινήσεις αυτές η οικονομική θέση της εταιρείας ΑΣΠΙΣ χειροτερεύει. Το ίδιο έτος θα έπρεπε να αγοράσει από τις εισπράξεις των ASPIS BONDS αντίστοιχο ποσό για μερίδια ασφαλισμένων, τα 2/3 όμως του ποσού αυτό το χρησιμοποίησε προς

όφελός της , αφού κάλυψε υποχρεώσεις και ζημιές αλλά και το απόθεμα του 2000. Έτσι ,εξαιτίας της μη ύπαρξης κεφαλαίου και του ελλείμματος των ASPIS BOND η εταιρεία επινόησε το προϊόν ASPIS PLUS το οποίο μπορούσαν να αποκτήσουν όσοι κατείχαν το ASPIS BOND, εξαγοράζοντάς το τελευταίο και μετατρέποντάς το σε ASPIS PLUS. Έπειτα προχώρησε σε λογιστικές ενέργειες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων αυξάνοντας τεχνικά το ύψος των κεφαλαίων της στο επιθυμητό μέγεθος των 27 εκ ευρώ.

Το έτος 2003 ιδρύονται δύο νέες εταιρείες και ταυτόχρονα εξαγοράζεται το δίκτυο λιανικής τραπεζικής στην Ελλάδα της GRINDLAYS BANK. Στη συνέχεια ,αποφασίστηκε η μεταφορά 30 εκ. ευρώ από το εσωτερικό μεταβλητό κεφάλαιο στην εταιρεία ΑΣΠΙΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ, και η αντικατάστασή τους γίνεται με ομόλογο ισόποσης αξίας. Την ίδια χρονιά έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου κάνει αναφορά στις καταγγελίες στην ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ, αν και η μη τήρηση των υποχρεώσεων της εταιρείας προς τους πελάτες της συνεχίστηκε έως το 2009.

Το έτος 2004 η εταιρεία ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ γιορτάζει τα 60 χρόνια λειτουργίας της και συνάμα αποτελεί και μια από της μακροβιότερες επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Την χρονιά εκείνη, πραγματοποίησε αύξηση των κεφαλαίων της αναπροσαρμόζοντας ταυτόχρονα την αξία των ακινήτων. Ο αριθμός των καταγγελιών τόσο από εργαζόμενους της εταιρείας, όσο και από ασφαλισμένους αυξάνονται, με την πολιτεία – αρμόδιες αρχές να αδιαφορούν δίχως τη λήψη μέτρων.

Το 2005 ο έλεγχος των ορκωτών ελεγκτών λογιστών επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αποκάλυψε ότι τα ασφάλιστρα των ASPIS BOND και των ASPIS PLUS ΚΑΙ ΔΚ ούτε επενδύονταν σε τίτλους αλλά και ούτε αγοράζονταν μερίδια. Ακόμη διαπιστώθηκε ότι δεν είχε προβλεφθεί κάλυψη για χρηματοοικονομικό κίνδυνο ύψους 70 εκ ευρώ, η οποία δεν μπορούσε να καλυφθεί με περιουσιακά στοιχεία.

Με βραδύτητα δύο ετών το 2005 ο αρμόδιος αναλογιστής του υπέργειου ανάπτυξης γνωστοποίησε τα γεγονότα για το έλλειμμα των αποθεμάτων, τις υπεραξίες αλλά και την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Οι παραποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν είχαν άμεσο αντίκτυπο στην κεφαλαιακή επάρκεια του ομίλου. Για το λόγο αυτό λοιπόν ενημερώθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος, η Επιτροπή

Κεφαλαιαγοράς, η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων αλλά, η νέα εποπτική αρχή του κλάδου και τέλος εκδόθηκε εισαγγελική εντολή με σκοπό τη διερεύνηση της υπόθεσης.

Το 2008 ζητήθηκε στην ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ από την ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ να παρουσιαστεί πλάνο εξυγίανσης της εταιρείας. Ένα χρόνο μετά η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ επανέρχεται ζητώντας πρόγραμμα βραχυπρόθεσμης οικονομικής ανασυγκρότησης, χωρίς να ασκήσει κανενός άλλου είδους ουσιαστική ενέργεια. Ο τότε πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας κατέθεσε στην Ε.Π.Ε.Ι.Α εγγυητική επιστολή από γνωστή τράπεζα του εξωτερικού, η οποία στην πορεία αποδείχτηκε πλαστή, κατόπιν διεξοδικού ελέγχου από μέρους των ελεγκτικών αρχών της τράπεζας. Το αποτέλεσμα ήταν να ανακληθεί όπως ήταν αναμενόμενο η άδεια της ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ από την ΕΠ.Ε.Ι.Α. προκαλώντας αισθητές συνέπειες στην αγορά, αφού απασχολούσε περίπου 1000 υπαλλήλους, και είχε πάνω από ένα εκατομμύριο ασφάλειες. Έτσι, στο τέλος του 2010 η εταιρεία BAKER TILLY HELLAS πραγματοποίησε την εκκαθάριση της ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ. Κατά τη διαδικασία της εκκαθάρισης συντάχτηκε από την εταιρεία εκκαθάρισης έκθεση που αναφερόταν στους κυριότερους λόγους κάμψης της εταιρείας, εξαιτίας κυρίως των ανορθόδοξων τεχνικών καταγραφής των λογιστικών γεγονότων. Επίσης πραγματοποιήθηκε καταδολίευση περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας αφού εταιρικά κονδύλια είχαν μεταφερθεί σε άσχετους λογαριασμούς.

Τέλος γίνεται αντιληπτό το μέγεθος της ευθύνης αλλά και ο πραγματικός σκοπός της διοίκησης αφού λογιστικές ατασθαλίες και μεταφορές ποσών γίνονταν με σκοπό είτε οι ίδιοι να σφετεριστούν εταιρικό χρήμα είτε να καλύψουν ζημιές συγγενικών εταιρειών του ομίλου. Ακόμη, πραγματοποιήθηκε εν γνώσει της διοίκησης παραποίηση πραγματικών των εσόδων αφού χαρακτηρισθέντα ως εισαχθέντα ασφαλιστήρια συμβόλαια δεν επέφεραν ποτέ χρηματικό ποσό στα ταμεία της εταιρείας. Σύμφωνα με τους ορκωτούς ελεγκτές το ποσό αυτό αφορούσε προσωπικές υποχρεώσεις του βασικότερου μετόχου Π. Ψωμιάδη ο οποίος της μετέτρεψε σε εταιρικές υποχρεώσεις. Ακόμη, ανακαλύφθηκαν παραποιήσεις στα πραγματικά έξοδα της επιχείρησης εξαιτίας πλήθους ζημιών οι οποίες φαινόταν εξοφλημένες χωρίς να έχει καταγραφεί η αντίστοιχη πληρωμή στα εταιρικά βιβλία. Το πλήθος των περιπτώσεων απάτης και των ανορθόδοξων τεχνικών είναι μακρύς, με δράστες την διοίκηση αλλά και όλα εκείνα τα μέλη που ασκούσαν εσωτερικό έλεγχο στην επιχείρηση και ουδέποτε ανέφεραν τα όσα λάμβαναν χώρα. Το σίγουρο είναι ότι οι ελεγκτές παραβίαζαν όλους

εκείνους τους περιορισμούς άσκησης εσωτερικού ελέγχου και δρούσαν μεροληπτικά ως προς τους μετόχους, τους εργαζόμενους, τους ασφαλισμένους αλλά και ως προς την ίδια την κοινωνία, αφού εργάζονταν από κοινού με την διοίκηση για προσωπικό όφελος. Άξιο διερεύνησης είναι το γεγονός ότι η εταιρεία λάμβανε πιστοποιητικό φερεγγυότητας από το ελληνικό κράτος παρά το πλήθος των καταγγελιών.

Η κατάρρευση του ασφαλιστικού κολοσσού προκάλεσε τεράστιες οικονομικές ζημιές τόσο στον ασφαλιστικό κλάδο, όσο και στην αγορά αφού εκατοντάδες εργαζόμενοι έχασαν τη δουλειά τους και πληθώρα συμβολαίων ζημίωσαν τους κατόχους τους. Παρά τα όσα συνέβησαν ασκήθηκε ποινική δίωξη στον πρόεδρο και διευθύνοντα σύμβουλο της επιχείρησης σε βαθμό κακουργήματος για απάτη , με αποτέλεσμα την έκδοση εντάλματος σύλληψής του.

5.5 Enron Corporation

Το οικονομικό σκάνδαλο της την ENRON ήρθε στο φως το 2001 και αφορούσε τον εν λόγω ενεργειακό κολοσσό αλλά και την εταιρεία Arthur Andersen που ασκούσε εξωτερικό έλεγχο στην πρώτη. Τον Νοέμβριο λοιπόν, του 2001 η ENRON έφτασε στο χείλος της χρεοκοπίας, εξαιτίας της ανακάλυψης από μια σειρά παραπτώματων που σχετιζόνταν με άτακτες λογιστικές πρακτικές. Αν και πραγματοποιήθηκε από μια μικρότερη εταιρεία απόπειρα διάσωσης χωρίς, ουσιαστικό αποτέλεσμα, η Enron στις αρχές Δεκεμβρίου του 2001 κήρυξε πτώχευση.

Η σταδιακή αποκάλυψη του σκανδάλου έως και την πραγματική διαπίστωση της απάτης, είχε ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη πτώση των μετοχών της από τα 90\$ ανά μετοχή στα λιγότερο από 0.50\$ ανά μετοχή. Η εταιρεία μέχρι τότε χαρακτηριζόταν στην καλύτερες παγκοσμίως αναφορικά με την αξιοπιστία της στο χρηματιστήριο, προκαλώντας τεράστιες οικονομικές συνέπειες στην αγορά, όχι μόνο ενέργειας αλλά και στην υπόλοιπη αγορά. Αιτία της βουτιάς ήταν η παραποίηση των εσόδων και των κερδών της τα οποία χρησιμοποιήθηκαν σε άλλες επιχειρηματικές οντότητες από τη διοίκηση της επιχείρησης. Εξαιτίας της ενέργειας αυτής αρκετά από τα χρέη της εταιρείας και μεγάλο ύψος απωλειών να μην καταγράφεται στις οικονομικές καταστάσεις.

Αν και μετά τη δημοσιοποίηση του σκανδάλου ξεκίνησαν επίσημες έρευνες από το Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας, από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς, από το υπουργείο δικαιοσύνης και από το κογκρέσο, για αρκετό καιρό τα ακριβή αίτια της καταστροφής του ενεργειακού γίγαντα παρέμεναν μυστικά. Το σκάνδαλο εξαιτίας της οικονομικής φθοράς που προκάλεσε στους μετόχους, στο κράτος, στους πιστωτές, στους εργαζομένους και εν γένει στην οικονομία χάρη στις απάτες που πραγματοποιούσε το διοικητικό συμβούλιο με την ενεργό συμμετοχή της ελεγκτικής εταιρείας, οδήγησε την ελέγκτρια εταιρεία Arthur Andersen σε διάλυση, η οποία μέχρι τότε αποτελούσε μία από τις πέντε κορυφαίες ελεγκτικές εταιρείες παγκοσμίως.

Το αμερικανικό δικαστήριο ένα χρόνο αργότερα καταδίκασε την ANDERSEN για παρακώληση της δικαιοσύνης, αφού κατέστρεψε έγγραφα που σχετίζονταν με την ENRON , κατά το διάστημα ελέγχου της ENRON από κρατικούς φορείς.

Από την κατάρρευση της εταιρείας και μετέπειτα το μόνο στοιχείο που αποτελούσε συνώνυμο της ENRON ήταν η ύπαρξη ενός περιβάλλοντος στο οποίο οι ελεγκτικές εταιρείες παραβιάζουν τους κώδικες επαγγελματικής δεοντολογίας και δρουν εις βάρος της πολιτείας. Κατά την δίκη που πραγματοποιήθηκε το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ANDERSEN κατείχε ενεργό ρόλο στην καταστροφή αποδεικτικών στοιχείων τα οποία ενοχοποιούσαν τους εξωτερικούς ελεγκτές της το διοικητικό συμβούλιο και τον λειτουργικό έλεγχο της ENRON. Η τελική απόφαση του δικαστηρίου καθυστερημένα ανακοινώθηκε το 2005 επιβάλλοντας στην ελέγκτρια εταιρεία πρόστιμο 500.000\$.

Το σκάνδαλο της ENRON παρέσυρε την ANDERSEN η οποία με την πτώση της προκάλεσε σημαντικές αλλαγές στον κλάδο των ελεγκτικών εταιρειών. Η ευθύνη που βαραίνει την ελέγκτρια εταιρεία σχετίζεται με την νομική ευθύνη που την βαραίνει εξαιτίας της γνωμοδότησής της για οικονομικές καταστάσεις που παρουσίαζαν ψεύδη. Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και η συμμετοχής της ENRON σ' αυτό δικαιολογείται από το γεγονός ότι συμβούλευε την ελέγκτρια εταιρεία για το πώς θα γίνει περισσότερο ελκυστική στους εν δυνάμει υποψήφιους επενδυτές, δημιουργώντας έτσι κλίμα χαλαρής εφαρμογής των προτύπων έλεγχου.

Η λογιστική απάτη που δημιουργήθηκε με την συμμετοχή της εταιρείας εξωτερικού έλεγχου, είχε ως αποτέλεσμα να καταδικαστεί από τις ομοσπονδιακές αρχές

των Η.Π.Α.. Έτσι, λοιπόν έγινε σαφές ότι τέτοιες ενέργειες δεν συγχωρούνται και ότι σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να τηρούνται οι κώδικες επαγγελματικής δεοντολογίας.

5.6 WorldCom

Το σκάνδαλο της WorldCom αποτέλεσε σύμφωνα με πολλούς το δεύτερο μεγαλύτερο οικονομικό σκάνδαλο με την Enron στην Αμερικανική οικονομία. Λίγους μήνες μετά την κατακρήμνιση της Enron, η αμερικανική εταιρεία τηλεπικοινωνιών χάνει την αξιοπιστία της εξαιτίας του σκανδάλου που την πλαισίωσε.

Το 2002 λογιστικές απάτες αποκαλύφθηκαν από τον οικονομικό της διευθυντή. Μέρος της απάτης ήταν η απόκρυψη από τις οικονομικές καταστάσεις λειτουργικών δαπανών τα οποία αργότερα καταγράφηκαν στα οικονομικά αποτελέσματα ως κεφαλαιουχικές δαπάνες, προσφέροντας μεγαλύτερη ρευστότητα στην ελεγχόμενη εταιρεία. Πιο συγκεκριμένα η τακτική της εταιρείας ήταν να καταγράφει στα αποτελέσματά της τεράστιες δαπάνες με τη μορφή των επενδύσεων, προκαλώντας κατ' αυτόν τον τρόπο μεγάλη αλλοίωση στην πραγματική οικονομική θέση της επιχείρησης.

Η ευθύνη λοιπόν, βαραίνει εκτός από τη λειτουργία του εσωτερικού έλεγχου την διοίκηση, αλλά και την εταιρεία εξωτερικού ελέγχου που ήλεγχε την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Οι εξωτερικοί, όμως έλεγχοι πραγματοποιούνταν από την Arthur Andersen, της οποίας η αδυναμία ανίχνευσης της απάτης έγινε φανερή και εδώ. Μάλιστα στην συγκεκριμένη περίπτωση λογιστικής απάτης το σκάνδαλο γνωστοποιήθηκε κατά παράδοξο τρόπο από τον οικονομικό διευθυντή της WorldCom, η απάντηση της Andersen ήταν ότι δεν είχε ενημερωθεί για τις ανορθόδοξες λογιστικές πρακτικές που χρησιμοποιούσε ο διευθυντής. Αμέσως μετά την δημοσίευση του σκανδάλου χρέη εξωτερικού ορκωτού ελεγκτή ανάλαβε η εταιρεία KPMG .

Στη περίπτωση αυτή την απάτη ανακάλυψαν: η αντιπρόεδρος του οικονομικού ελέγχου σε συνεργασία με τον βοηθό της. Αποτέλεσμα ήταν να αντιληφθούν ότι οι σκόπιμος λανθασμένες λογιστικές πρακτικές βοηθούν τους δράστες να πραγματοποιούν την απάτη. Τη θέση λοιπόν του εξωτερικού ελέγχου και τις αρμοδιότητές του πραγματοποιούσε η υποδιευθύντρια εσωτερικού ελέγχου. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι δράστες της απάτης ήταν ο διευθυντής εσωτερικού ελέγχου, ανώτατα στελέχη της

διοίκησης και ο εξωτερικός έλεγχος. Η εμπλοκή της διοίκησης είναι προκλητική αφού ζητά από την υποδιευθύντρια εσωτερικού ελέγχου να καθυστερήσει την έρευνά της. Μάλιστα σχέδιο της γενικής διευθύντριας ήταν χρήματα που αποτελούσαν αποθεματικό να προστεθούν στα έσοδα με την μορφή κερδών. Τα χρήματα αυτά όμως προορίζονταν για την κάλυψη ελλείψεων σε περίπτωση που κάποιοι από τους βασικούς πελάτες δεν πλήρωναν τις οφειλές τους. Ο υπεύθυνος για την διαχείριση των χρημάτων αυτών ανέφερε την προβληματική ενέργεια της διευθύντριας στους εξωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι αρνήθηκαν να αναλάβουν ισχυριζόμενοι ότι εκτελούν εντολές μόνο αν προέρχονται από την γενική διευθύντρια. Φαίνεται λοιπόν, το μέγεθος της συνέργιας ανάμεσα στην διοίκηση με τους εξωτερικούς ελεγκτές. Κατά τη διενέργεια ανακρίσεων οι εκπρόσωποι της ελέγκτρια δήλωσαν ότι δεν γνώριζαν την αναγκαιότητα των αποθεματικών. Οι εξηγήσεις αυτές δεν τους γλίτωσαν από το βάρος των ευθυνών αφού τα αναληθή πιστοποιητικά ελέγχου που εξέδωσαν, τους δημιουργούσαν ευθύνη έναντι τρίτων και εν γένει προς το κοινωνικό σύνολο.

5.7 Parmalat

Το οικονομικό σκάνδαλο τη Parmalat αποτελεί σύμφωνα με αναλυτές της αγοράς το μεγαλύτερο σκάνδαλο της Ευρώπης αντίστοιχου βεληνεκούς με αυτό της ENRON που επέφερε σημαντικό οικονομικό πλήγμα στη Wall Street. Η εταιρεία Parmalat ιδρύθηκε από τον Καλλίστο Τάντσι τη δεκαετία του 1960 στην Πάρμα της Ιταλίας, και σε σύντομο χρονικό διάστημα χάρη στις ευφυείς επιχειρηματικές κινήσεις του ιδρυτή έγινε παράδειγμα εταιρείας. Από το 1974 και μετέπειτα η εταιρεία απέκτησε διεθνή υπόσταση επεκτείνοντας τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες μέσω της δημιουργίας θυγατρικών στην Βενεζουέλα, στη Βραζιλία κ.α.. Δεν παρέλειψε, ωστόσο να ιδρύσει εταιρείες σε χώρες που προσέφεραν σημαντικές φορολογικές διευκολύνσεις, στη συνέχεια σε περιοχές γνωστές ως φορολογικοί παράδεισοι (Παρθένες Νήσοι, Νήσοι Κέϋμαν , Ολλανδικές Αντίλλες) έστησε τις εγκαταστάσεις του.

Η Parmalat ήταν μία από τις παγκόσμιες εταιρείες στην αγορά γάλακτος μακράς διάρκειας χάρη στη θερμική επεξεργασία που επιδέχονταν το προϊόν. Χάρη στην επιτυχημένη πορεία της εταιρείας ο ιδρυτής της λαμβάνει τη θέση του προέδρου του συνδέσμου ιταλικών βιομηχανιών και συνάμα τον τίτλο του πετυχημένου

βιομηχάνου. Το 1990 η Parmalat μπήκε στο χρηματιστήριο του Μιλάνου και κατάφερε με μεγάλη ευκολία να γίνει ένα από τα πιο σίγουρα χαρτιά του χρηματιστηρίου.

Ενώ όλα έβαιναν καλώς χωρίς προβλήματα και σκάνδαλα, το Νοέμβριο του 2003 οι ελεγκτές της εταιρείας άρχισαν να ψάχνουν μια παράξενη επένδυσή της σε μία εταιρεία που είχε την έδρα της σ' ένα φορολογικό παράδεισο, τα Νησιά Κέϋμαν. Το γεγονός αυτό ήταν ιδιαίτερα ανησυχητικό και έκανε την STANDAD AND POORS να υποβαθμίσει αμέσως τη μετοχή της εταιρείας. Ακολούθησε η αντίδραση της επιτροπής κεφαλαιαγοράς που ζήτησε εξηγήσεις, καλώντας τη διοίκηση της εταιρείας να δώσει λεπτομερή αναφορά για τον τρόπο που σχεδίαζε να αποπληρώσει τα ληξιπρόθεσμα χρέη της. Οι παρεμβάσεις που σημειώθηκαν είχαν ως αποτέλεσμα να προξενήσουν ανησυχία στους επενδυτές, με αποτέλεσμα να μειωθεί η τιμή της μετοχής σημαντικά.

Παρά τις παρεμβάσεις η διοίκηση παρέμενε καθησυχαστική, ανακοινώνοντας ότι κατέχει 3,95 δις το οποίο έχει καταθέσει στην τράπεζα Bank of America των νησιών Κέϋμαν. Για να κάνει ακόμα πιο ισχυρό το επιχειρήμα της παρουσίασε ένα έγγραφο της τράπεζας που επιβεβαίωνε τον ισχυρισμό τους, ανακάμπτοντας έτσι την πορεία της μετοχής.

Η Bank of America όμως, λίγες μέρες αργότερα ανακοινώσε επισήμως ότι δεν ισχύει η γνησιότητα του εγγράφου της Parmalat επιβεβαιώνοντας ότι ήταν πλαστό. Αμέσως, οι αρχές έλαβαν ενεργό δράση ανακαλύπτοντας την πλαστογραφία, με τη μετοχή της εταιρείας να ακολουθεί ξέφρενο ράλι καθόδου, ζημιώνοντας χιλιάδες επενδυτές που έχασαν τα λεφτά τους.

Καθώς, το κουβάρι της απάτης ξετυλιγόταν ανακαλύφθηκε ότι οι υπεύθυνοι της εταιρείας ακολουθούσαν παρόμοιες τεχνικές με αυτές της ENRON, χάρη στην ύπαρξη ενός δαιδαλώδους δικτύου offshore εταιρειών. Η τακτική που ακολουθούσαν σκοπό είχε την εμφάνιση διογκωμένου κέρδους από μέρους της μητρικής εταιρείας αυξάνοντας έτσι την χρηματιστηριακή της αξία, αφού χρέη και ζημιές φορτωνόταν στις offshore.

Οι υπεύθυνοι της απάτης είναι σίγουρα η διοίκηση της επιχείρησης, το τμήμα εσωτερικού ελέγχου, μεγάλες εταιρείες ορκωτών λογιστών(Grant Thornton, Deloitte & Touche), μεγάλες τράπεζες όπως (Citigroup, Morgan Stanley, Bank of America, Deutsche Bank), αλλά και οι λογιστές της επιχείρησης οι οποίοι χάρη στις ικανότητες-δεξιότητες τους κατάφερναν για μεγάλο χρονικό διάστημα να καλύπτουν την

οικονομική απάτη μέχρι την τελική ανακάλυψή της εξαπατώντας εκατοντάδες επενδυτές, αφού κανένας δεν μπορούσε να πιστέψει τη σαθρότητα της οικονομικής θέσης της άλλοτε ισχυρής εταιρείας. Η υπόθεση απασχόλησε την δικαιοσύνη, καταδικάζοντας τον Τάντσι με 8 έτη φυλάκισης, αθωώνοντας όμως τις 4 τράπεζες.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι παρά την μαεστρία των λογιστών, της διοίκησης και του εσωτερικού ελέγχου στη διενέργεια τη απάτης, καθοριστικής σημασίας ήταν η εμπλοκή των εταιρειών που ασκούσαν εξωτερικό έλεγχο. Σε συνέργεια οι εξωτερικοί ελεγκτές με τη διοίκηση και τα μέλη του οικονομικού τμήματος, όπως στην Enron και τη WorldCom ευθύνονται από κοινού για την έκδοση των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Οι ορκωτοί ελεγκτές παραβίασαν τις αρχές της επαγγελματικής ακεραιότητας και του ήθους καταστρατηγώντας έτσι τη δέσμευσή τους προς την πολιτεία.

Οι εταιρείες ορκωτών λογιστών όχι μόνο παρέβησαν τα πρότυπα επαγγελματισμού αλλά η μία κάλυπτε την άλλη συμμετέχοντας ταυτόχρονα στο σκάνδαλο και οι δύο. Μέχρι το 1999 εξωτερικό έλεγχο ασκούσε η Grand Thorton, επειδή όμως τα τελευταία χρόνια άλλαξε η ιταλική μονοθεσία υποχρέωνε την εναλλαγή των ορκωτών λογιστών σε τακτά χρονικά διαστήματα. Την Grand Thorton αντικατέστησε η Deloitte & Touche, τυπικά, γιατί ουσιαστική διαφοροποίηση δεν υπήρχε αφού η Grand Thorton ήλεγχε την θυγατρική της Parmalat την Bonlat, έως ότου επιβεβαιώθηκε το πλαστό έγγραφο από την Bank of America .

5.8 Lehman Brothers

Κατά τη διάρκεια το 19^{ου} αιώνα τα αδέρφια Lehman μετανάστευσαν από την Βαυαρία στις Η.Π.Α., ιδρύοντας ένα εμπορικό κατάστημα μέσω του οποίου πραγματοποίησαν τα πρώτα τους επιχειρηματικά βήματα. Οι επιχειρηματικές τους δεξιότητες και η ικανότητά τους να διαβλέπουν το κέρδος μέσα από μια σειρά επιχειρηματικών βημάτων, συνέβαλαν στην είσοδο της εταιρείας τους στο χρηματιστήριο.

Από το σημείο αυτό και μετά αξιοποιώντας την συσσωρευμένη εμπειρία που κατείχαν και τις διευκολύνσεις που πρόσφεραν οι επενδυτικές τράπεζες, οι οποίες διευκόλυναν την ροή κεφαλαίων σε μια ελεύθερη οικονομία, κοστολογώντας όμως

αποτελεσματικά τον κίνδυνο. Από το 1990 και μετά λοιπόν η Lehman Brothers ταυτίστηκε σε μεγάλο βαθμό με τις αγορές παραγώγων. Η εταιρεία ταυτόχρονα δραστηριοποιήθηκε και στον τομέα της αγοράς στεγαστικών δανείων. Η αυξανόμενη ζήτηση για αγορά στεγαστικών δανείων οδήγησε στην επέκταση των αδειών προς ιδιώτες με μειωμένη πιστοληπτική ικανότητα. Η κορύφωση, όμως των τιμών των σπιτιών στη Νέα Υόρκη αποτέλεσε την κορυφή του παγόβουνου, αφού όπως ήταν λογικό ακολούθησε η κάθοδος έχοντας ως αποτέλεσμα “να μην πωλείται” σε οποιαδήποτε τιμή η αγορά στεγαστικών δανείων, προκαλώντας στην εταιρεία σημαντικά προβλήματα.

Το 2008 χρονιά κατά την οποία άρχισε η πτώση των τιμών, η Lehman Brothers εξαιτίας κάποιων λογιστικών τεχνασμάτων που εφάρμοσε τα προηγούμενα χρόνια κατάφερε να παρουσιάσει υψηλά κέρδη, αυξάνοντας κατά 50% την τιμή της μετοχής της σε μία μέρα. Οι ανορθόδοξες λογιστικές τεχνικές και η εξασφάλιση υψηλών κερδών πρόσφεραν όλο και μεγαλύτερες οικονομικές απολαβές στα στελέχη της με τη bonus. Στη συνέχεια, η διοίκηση θέλοντας να κερδίσει την εύνοια την αγοράς, αλλά και να πετύχει περισσότερες οικονομικές επιβραβεύσεις, χρησιμοποίησε την τεχνική των *repo's* με σκοπό να εξαφανίσει την ύπαρξη υπέρογκων ποσών από των ισολογισμό. Ενώ η διαδικασία με τα *repo's* αποκτούσε άλλη διάσταση και προχωρούσε, ξαφνικά το τρίτο τρίμηνο του 2008 η εταιρεία κήρυξε πτώχευση. Το τελικό αποτέλεσμα της πτώχευσης ήταν ότι στελέχη της χάρη στις ικανότητές τους αλλά και στα τεχνάσματα που εφάρμοζαν κατάφεραν να υποκρύπτουν την πραγματική οικονομική θέση της εταιρείας, φυσικά στην όλη διαδικασία άμοιρη ευθυνών σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι οι εταιρεία ορκωτών λογιστών λογιστών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που επιβεβαιώνει την εμπλοκή στο σκάνδαλο των ορκωτών ελεγκτών, έκτος από το μέγεθος και την έκταση των τεχνασμάτων, αποτελεί το γεγονός ότι λάμβαναν δυσανάλογα μεγάλα ποσά για την παροχή ελεγκτικών και φορολογικών υπηρεσιών που παρείχαν. Στην αμερικανική οικονομία την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές στην οικονομία οι οποίες μπορούσαν να προκαλέσουν τριγμούς στην οικονομία των επιχειρήσεων, οι δυσκολίες αυτές όμως σε καμία περίπτωση δεν ήταν ικανές από μόνες τους να οδηγήσουν τη Lehman Brothers στη κατάρρευση.

Η σημαντικότερη αιτία όλων που οδήγησε την εταιρεία σε χρεοκοπία ήταν η σκόπιμη αλλοίωση της πραγματικής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων, με την σύμφωνη γνώμη των εξωτερικών ελεγκτών οι οποίοι παρέβλεπαν την ωραιοποιημένη

εικόνα των ισολογισμών, διότι σε δύσκολες οικονομικές περιόδους από το 2008 και μετά παρουσίαζαν υψηλές επιδόσεις και κέρδη. Το αποτέλεσμα όμως ήταν η παραπλανητική εικόνα των οικονομικών καταστάσεων και τελικά η πτώχευση της εταιρείας να βυθίζουν στην ύφεση την παγκόσμια οικονομία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΥΡΑΜΙΔΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΑΤΗΣ

6.1 Εισαγωγή

Το πυραμιδικό σύστημα απάτης αποτελεί ένα παράνομο επενδυτικό σχήμα που περιλαμβάνει την πληρωμή της απόδοσης της απόδοσης σε επενδυτές μέσω κεφαλαίων που προέρχονται από μεταγενέστερους επενδυτές, αντί να προέρχονται από καθαρά κέρδη υγιούς επιχειρηματικής δραστηριότητας. Κύριο χαρακτηριστικών τέτοιων εικονικών επιχειρήσεων είναι η έντονη και συνεχής στρατολόγηση νέων μελών-υποψήφιων επενδυτών μέσω της άσκησης πίεσης, ώστε να μπορέσει να αναπτυχθεί το πυραμιδικό οικοδόμημα. Ο εκάστοτε δράστης της απάτης δηλαδή ο επικεφαλής της πυραμίδας διαχειρίζεται την απάτη χρησιμοποιώντας κεφάλαια νέων επενδυτών για να καλύψει το κενό που αφήνει η καταβολή των αποδόσεων στους παλαιότερους επενδυτές.

Τέλος όπως γίνεται αντιληπτό πως η ανατροφοδότηση της πυραμίδας-συστήματος απαιτεί όλο και περισσότερους επενδυτές πράγμα που αποδεικνύει μελλοντικά τη συνέχιση της διαδικασίας αυτής. Η εν λόγω απάτη μπορεί να συνεχίζεται στο διηνεκές εφόσον υπάρχουν επενδυτές –θύματα οι οποίοι εναποθέτουν τα προς επένδυση κεφάλαιά τους σε επιχειρήσεις με αδιευκρίνιστα επενδυτικά προϊόντα.

6.2 Η απάτη του Charles Ponzi

Ο Πόνζι ένα οικονομικός μετανάστης από την Ιταλία κατόρθωσε στις Η.Π.Α. να γίνει ένας από τους πλουσιότερους επενδυτές της εποχής εκείνης. Αρχικά λοιπόν ο Πόνζι ίδρυσε μια εταιρεία φάντασμα με την επωνυμία « The Security Exchange Company», καταφέρνοντας να πείσει αρκετούς να επενδύσουν ότι ποσό ήθελαν στον ίδιο με την εγγύηση για ότι θα λάμβαναν απόδοση ίση με το 50% του αρχικού τους κεφαλαίου. Κατάφερε να προσελκύσει αρκετούς επενδυτές κατορθώνοντας να εξοφλεί τους πρώτους με τα χρήματα που εισέρχονταν στην πυραμίδα από τα κεφάλαια των νεοεισερχόμενων, γεγονός που έκανε όλο και περισσότερους να επενδύουν στην απάτη του.

Για την δημιουργία ενός πυραμιδικού συστήματος απάτης απαιτείται η ύπαρξη μιας επιχειρηματικής ιδέας ικανής να προσελκύσει επενδυτές πείθοντας τους για την

απόδοσή της, ένα σταθερό και ελκυστικό κέρδος σε σύντομο χρονικό διάστημα, και ύπαρξη κεφαλαίων για την εξόφληση των δεσμεύσεων στους πρώτους επενδυτές. Έτσι λοιπόν τα νέα μέλη δίνουν χρήματα σ' εκείνους που τους στρατολογούν και στρατολογούν νέα μέλη για να τους πάρουν χρήματα, άλλωστε αρκετά είναι τα παραδείγματα εκείνα που μπορεί να εντοπίσει κανείς στην πραγματική οικονομία τα όπου μέσω της αναζήτησης συνεργατών στρατολογούν μέλη μέσω της προώθησης αδιευκρίνιστων προϊόντων.

Το ξέφρενο σχέδιο εξαπάτησης του Πόνζι κατέρρευσε στα τέλη του 1920, με τον ίδιο να καταλήγει στη φυλακή, έκτοτε αρκετά φαινόμενα τέτοιου τύπου έχουν απασχολήσει την οικονομία και τις αρχές, με τον Πόνζι τον πρώτο διδάξαντα της απάτης υπό τη μορφή πυραμίδας να δίνει το όνομά του σ' αυτήν .

6.3 Παραδείγματα απάτης που σχετίζονται με τη περίπτωση Πόνζι.

Αντίστοιχο φαινόμενο απάτης αναπτύχθηκε στη Ρουμανία στις αρχές της δεκαετίας του 1990 όπου πραγματικά έζησε την κορύφωση τέτοιων πυραμίδων schemes με το κορυφαίο όλων την εταιρεία επενδύσεων Charitas .Η εν λόγω εταιρεία ιδρύθηκε το 1992 από τον Iason Stoika ως εταιρεία περιορισμένης ευθύνης με ελάχιστα κεφάλαια. Η επενδυτικές υποσχέσεις τη εταιρείας κατάφεραν να προσελκύσουν το 20% του πληθυσμού καθώς υποσχόταν 800% κέρδη μέσα σε 100 ημέρες.

Οι πρώτοι επενδυτές άρχισαν να κάνουν καταθέσεις στην εταιρεία με την υποχρέωση να προσεγγίζουν και άλλους είτε φίλους είτε συγγενείς τους ώστε να αναπτυχθεί περισσότερο το πυραμιδικό οικοδόμημα. Οι δυσχερείς οικονομικές συνθήκες του κράτους το διάστημα εκείνο με τα αρνητικά επιτόκιο και τον σχεδόν περιορισμένο έως ανύπαρκτο δανεισμό ανατροφοδότησε ένα έντονο κύμα επενδυτών οι οποίοι εναπόθεταν τις οικονομίες τους για επίτευξη υψηλών κερδών χωρίς να υπολογίζουν τον κίνδυνο. Η ανεξέλεγκτη λειτουργία της πυραμίδας η οποία συνεχώς γιγαντώνονταν συγκέντρωσε επενδυτές και από τις γειτονικές χώρες οι οποίοι μέσω Ρουμάνων οι οποίοι είχαν ήδη επενδύσει κατέθεταν τα χρήματά τους . όπως ήταν αναμενόμενο η κατάρρευση της πυραμίδας ήταν βέβαιη, όπως άλλωστε έγινε δύο έτη μετά την ίδρυσή της.

Το ίδιο σκηνικό με τη Ρουμανία εξελίχθηκε και στη Ρωσία με την εταιρεία MMM CORPORATION, κατά τη δεκαετία του 1990, καθώς όπως υπολογίζεται πάνω από 3 εκ. άνθρωποι έπεσαν θύματα. Ο ιδρυτής της εταιρείας επιδίωξαν αρχικά την ίδρυση μιας εταιρείας εμπορίας προϊόντων υψηλής τεχνολογίας όπου μέσω της οποίας κατάφεραν επιτυχώς να στήσουν την πυραμίδα τους. Η ανάπτυξη της εταιρείας ήταν ραγδαία χάρη στην επιθετική πολιτική των διατιμήσεων που ακολούθησε, μέσω της χρήσης δημοφιλών προσώπων προς το κοινό. Η έντονη παρουσία της και η δημοτικότητα της έκαναν την εταιρεία να καθιερωθεί στο επενδυτικό κοινό ως αξιόπιστη, αυξάνοντας ολόένα τη λίστα με τον αριθμό των θυμάτων που εξαπατούσε.

Η αρχή του τέλους όμως άρχισε το 1994, όταν οι αρχές συνέλαβαν τους διαχειριστές της για φοροδιαφυγή, γεγονός που μείωσε την αξιοπιστία της και αύξησε την καχυποψία των επενδυτών ζητώντας μαζί τα επενδεδυμένα χρήματά του, με ελάχιστους να καταφέρνουν να πάρουν πίσω το κεφάλαιό τους.

Μια ακόμη χώρα των Βαλκανίων έρχεται να προστεθεί το σύνολο των χωρών όπου αναπτύχθηκαν πυραμιδικά συστήματα. Η Αλβανία λοιπόν γνώρισε την άνθιση και την κατάρρευση των Ponzi scheme, τα οποία υποστηρίζονταν και από την ίδια την κυβέρνηση. Στα μέσα λοιπόν του 1995 η κυβέρνηση ενίσχυσε την ανάπτυξη οργανισμών που αποκαλούνταν φιλανθρωπικά ιδρύματα, τα οποία στην ουσία πυραμίδες που ξέπλεναν χρήματα από παράνομες δραστηριότητες. Οι αποδόσεις που υποσχόταν οι πυραμίδες ήταν τόσο δελεαστικές με το 1/6 του πληθυσμού να έχει επενδύσει σ' αυτές. Η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα την περίοδο εκείνη σε συνδυασμό με τα ποσά που εισέρχονταν στη χώρα από τους μετανάστες του εξωτερικού προστίθονταν στα κεφάλαια που προοριζόνταν για επένδυση. Τα schemes έγιναν δημοφιλή και κανένας δεν μπορούσε να αντιληφθεί, τι μπορεί να έκρυβαν αυτές οι τρελές αποδόσεις.

Η υπόθεση αυτή απασχόλησε ακόμα και το Δ.Ν.Τ (I.M.F.) το οποίο προειδοποίησε για την ύπαρξη κινδύνου, με την Παγκόσμια Τράπεζα να τάσσεται στο ίδιο μήκος κύματος χωρίς ωστόσο το σύνολο του πληθυσμού να αντιλαμβάνεται το μέγεθος του προβλήματος καθώς όλα εξελίσσονταν με την υποστήριξη και τη σύμφωνη γνώμη των πολιτικών τόσο της κυβέρνησης όσο και της αντιπολίτευσης.

Η αρχή τέλος πραγματοποιήθηκε όταν μερικά από τα επενδυτικά προγράμματα άρχισαν να μειώνουν τις αποδόσεις τους περιορίζοντας σημαντικά τα δικαιώματα των επενδυτών απαγορεύοντάς τους να μπορούν να αποσύρουν το κεφάλαιο παρά μόνο τα κέρδη. Οι νέοι όροι των πυραμίδων είχαν ως αποτέλεσμα να κλονιστεί η πίστη και η

εμπιστοσύνη των πολιτών προς αυτές. Αναπόφευκτη ήταν λοιπόν η κατάρρευση των συστημάτων αυτών όπου προκάλεσε σειρά αναταραχών στο εσωτερικό της χώρας πολιτική και οικονομική κρίση.

6.4 Η περίπτωση απάτης του Bernard Madoff

Μία ακόμη περίπτωση απάτης ανάλογου μεγέθους και τακτικής με αυτή του Πόνζι ανακαλύφθηκε στην Αερική το 2008 με επικεφαλής τον Bernard Madoff άνθρωπο που συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη του δείκτη Nasdaq στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Ο οποίος από πολύ νωρίς αντιλήφθηκε τι επιζητούσαν οι επενδυτές και γι' αυτό τους παρείχε σταθερή απόδοση και πολύ υψηλή άνω του 10% και παράλληλα εκμεταλλευόμενος την θέση του στο χρηματοπιστωτικό σύστημα εξασφάλιζε και την απαιτούμενη ασφάλεια στους επενδυτές.

Αρχικά παρουσιαζόταν πως με δυσκολία θα αναλάμβανε τον οποιονδήποτε επενδυτή αν και στην πραγματικότητα τους δεχόταν όλους αλλιώς δεν θα μπορούσε να αναπτύξει την πυραμίδα του. Φαινόταν αρκετά φερέγγυος και από το στενό του οικογενειακό και φιλικό του κύκλο λόγω του ότι ήταν εβραίος σε συνδυασμό με την της θέση που κατείχε στην κεφαλαιαγορά της Νέας Υόρκης κατάφερνα να προσελκύει θύματα τα οποία είχαν αρκετά χρήματα να διαθέσουν και προέρχονταν από την υψηλή κοινωνική τάξη όχι μόνο της Αμερικής αλλά και της Ευρώπης, σε αντίθεση με τον Ponzi που τα θύματά του προέρχονταν από χαμηλά κοινωνικά στρώματα που επιθυμούσαν να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής τους.

Βέβαια το ερώτημα που εύλογα τίθεται είναι πως οι ελεγκτικοί μηχανισμοί δεν κατάφεραν αν ανιχνεύσουν την απάτη. Καθώς η Madoff Investment Securities ήταν από τους κολοσσούς της Wall Street με πορεία σταθερή, γεγονός που δεν επέτρεπε στις ελεγκτικές εταιρείες να εργαστούν όπως απαιτούσαν τα πρότυπα σε περίπτωση εντοπισμού της απάτης, επιλέγοντας να απομακρυνθούν από την υπόθεση. Ο Madoff είχε προνοήσει και κάλυπτε να ίχνη του καθώς άλλαζε σε ετήσια βάση την ελεγκτική εταιρεία για την αποφυγή δημιουργίας υποψιών. Άλλωστε σε περίπτωση εντοπισμού της απάτης λόγω του απορρήτου που προστάτευε τον πελάτη λυνόταν η συνεργασία χωρίς καμία επίπτωση στον ελεγχόμενο. Ωστόσο οι ελεγκτικές που επιλέγονταν ήταν εκτός Η.Π.Α. αλλά λόγω του franchise η υπογραφή του ήταν ίδια με τις αντίστοιχες εταιρείες των Η.Π.Α..

Ακόμα και το τραπεζικό σύστημα ήταν με το μέρος του Madoff καθώς παρείχε ότι επενδυτικά πακέτα που κάλυπταν πλήρως τις απαιτήσεις των επενδυτών. Ο μόνος που αντιλήφθηκε την απάτη ήταν ένας Έλληνας trader της Wall Steet ο οποίος κατήγγειλε την απάτη, καθώς αντιλήφθηκε πως οι αγοροπωλησίες των μετοχών που πραγματοποιούνταν από τον Maddof πραγματοποιούνταν στα μεγέθη που παρουσιάζονταν τότε θα έπρεπε να ασκούν ουσιαστική πίεση στην αγορά γεγονός που δεν επιβεβαιωνόταν. Ο Έλληνας trader κατήγγειλε εκτός των άλλων και στην επιτροπή κεφαλαιαγοράς τις υποψίες του για την ύπαρξη πυραμίδας Πόνζι από την πλευρά του Madoff. Ωστόσο οι ελεγκτικές αρχές παρουσίασαν πρωτοφανή αδράνεια και μάλιστα όταν στάλθηκε ελεγκτική ομάδα δεν εντοπίστηκε τίποτα το ύποπτο καθώς ελέγχθηκαν συγκεκριμένες περιοχές ελέγχου στοχευμένα χωρίς να εξεταστεί το κομμάτι των επενδύσεων που διεξάγονταν η απάτη.

Το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης το 2008 ώθησε ένα μεγάλο μέρος των επενδυτών να αποσύρει μαζικά τα κεφάλαιά του. Η αδυναμία του Maddof να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των πελατών του έφερε στο φως την απάτη, αφού αδυνατούσε να καλύψει αιτήματα αξίας 7 δις. δολαρίων, λόγω έλλειψης ρευστότητας. Με την ανακάλυψη της απάτης και της τιμωρία του Maddof σε ποινή φυλάκισης το μέγεθος των χρημάτων που χάθηκαν ήταν τεράστιο και το πλήγμα που δέχτηκε το χρηματοπιστωτικό σύστημα ήταν πρωτοφανές, εξαιτίας των ελεγκτικών μηχανισμών και ειδικότερα του SEC παρέβλεπαν τι όποιες ενδείξεις και επέτρεπαν τη συνέχιση της απάτης.

Έτσι, με γνώμονα τα παραπάνω αντιλαμβανόμαστε ότι οι εποπτικές αρχές έδειξαν τεράστια αμέλεια από μέρους τους ως προς τον τρόπο δράσης του Maddof. Δεδομένου λοιπόν του σύνθετου χρηματοοικονομικού περιβάλλοντος, που χαρακτηριζόταν από τεράστιο κίνδυνο, οι ελεγκτικές παραμέρισαν τις βασικές αρχές της ελεγκτικής συμβάλλοντας καθοριστικά στην κατάρρευση της αξιοπιστίας και της αποτελεσματικότητάς τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ο μεγάλος αριθμός των οικονομικών σκανδάλων που αποκαλύπτονται είναι ικανός να καταδείξει τις αδυναμίες και τις ατέλειες τόσο των ελεγκτικών μηχανισμών και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που είναι εγκατεστημένος εντός των επιχειρήσεων. Θα πρέπει σε διεθνές επίπεδο να οριοθετηθούν οι ευθύνες των νόμιμων ελεγκτών καθώς και των διαχειριστών των εταιρειών σε περιπτώσεις απάτης εις βάρος των οντοτήτων και των επενδυτών- μετόχων. Επιπλέον πέραν από την ισχύουσα νομοθεσία που ισχύει σε κάθε κράτος μεμονωμένα σχετικά με την ευθύνη για την διενέργεια της οικονομικής απάτης σκόπιμο είναι να θεσπιστούν και κάποιοι ρυθμιστικοί κανόνες που να διέπουν τον λειτουργία και τον τρόπο δράσης των ελεγκτικών εταιρειών, καθώς ο τρόπος με το οποίο χειρίζονται τις περιπτώσεις απάτης ποικίλει και δεδομένης της ύπαρξης γραφείων franchise παρότι ανήκουν όλα τα γραφεία στην ίδια οντότητα καθένα διαχειρίζεται τις υποθέσεις διαφορετικά, με την αξία όμως της γνωμοδότησης των ορκωτών να έχει την ίδια βαρύτητα εφόσον ανήκει σε κάποια από τις μεγαλύτερες ελεγκτικές του κόσμου ανεξαρτήτως της χώρας στην οποία δραστηριοποιούνται.

Τέλος θα πρέπει οι εποπτικές αρχές να σκληρύνουν τη στάση απέναντι σε περιπτώσεις απάτης των ελεγκτικών εταιρειών, αλλά και σε ενέργειες των οποίων η διόγκωση θα είναι ικανή ώστε να κλονίσει οικονομίες κρατών, επιφέροντας ανυπολόγιστες συνέπειες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Στην παρούσα εργασία λοιπόν, έγινε προσπάθεια ώστε να προσεγγιστεί η έννοια της απάτης, με σκοπό να τονιστεί ο ρόλος των ελεγκτών τόσο των εσωτερικών, όσο και των εξωτερικών ως προς τον βαθμό ευθύνης τους στην ανίχνευση των εταιρικής απάτης.. Παρόλα αυτά η εν λόγω εργασία σκοπό έχει να αποτελέσει μία αρχή προκειμένου να γίνουν περαιτέρω αναλύσεις-συζητήσεις σχετικά με φαινόμενα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, έχοντας ως αφετηρία εταιρικά σκάνδαλα τα οποία είδαν το φως της δημοσιότητας και συγκλόνισαν την παγκόσμια οικονομία, ή είναι σε εξέλιξη. Τέλος, στόχος είναι να διαπιστωθεί η σημαντικότητα της ύπαρξης των ελεγκτών ώστε να διαπιστωθεί ή επίδραση των ελεγκτών τόσο στην ανίχνευση όσο και στην αντιμετώπιση της απάτης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Φίλιος Β. (2003), Δημιουργική Λογιστική (Creative Accounting).
- Ο ρόλος και η ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή στην Ευρωπαϊκή Ένωση «Πράσινη Βίβλος» XV /7009/96EL.
- Καζαντζής Χ. (2006) Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος .
- Νικόλαος Α. Παπάκης. Master of accountancy & Business Finance University of Dundee. Περιοδικό Accountancy Greecy. Διαχείριση χαρτοφυλακίου και διαφοροποίηση (διασπορά) κίνδυνος.
- Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής και Εσωτερικού Ελέγχου. Νεγκάκης Ι. Χρήστος, Ταχυνάκης Δ. Παναγιώτης.
- Σπάθης Χ. (2002). Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων.
- Κοκκίνης Α. (2001). Αστική Ευθύνη, Αφερεγγυότητα Κεφαλαιουχικών Εταιρειών και ευθύνη διοικούντων έναντι εταιρικών δανειστών.
- Elisabeth Oitheten, Θ Σουγιάννη. Ο νόμος Sarbanes –Oxley, και τα εταιρικά σκάνδαλα, In news A.E. Οικονομικός ταχυδρόμος.

ΞΕΝΗ

- Michael C. Jensen, William H. Meckling. Journal of Financial Economics (Agency Theory).
- TOMMIE SINGLETON, AARON SIGLETON, JACK BOLOGNA, ROBERT LINDQUIST Fraud auditing and Forensic Accounting.
- Brenda Porter, Jon Simon and David Hatherly Principles of external auditing.
- Oriol Amat, John Blake, Jack Dowds (1999). The ethics of creative accounting.
- The American Institute of Certified Public Accountants, Code of Professional Conduct
- Lendez A., Korevec J. (1999). How to Prevent and Detect Financial statement “ Fraud” Journal of Corporate Accounting & Finance.
- Mason Gerety and Kenneth Lehn. MDE Managerial and Decision Economics. The causes and Consequences of Accounting Fraud.

- Porter David (2003). Insider Fraud, Spotting the Wolf IN Sheep's Clothing, Computer Fraud & Security, Volume 2003, Issue 4 .
- David T Wolf, Dana R Hemanson, Digital Commons Kennesaw State University. The fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud.
- Wells J. (2001). Why employees commit Fraud, Journal of accountancy.
- Faculty Publications, Douglas M., Boyle F. Todd, Dana R. Hermanson (2015) . The effect of alternative fraud model use on auditors' fraud risk judgements..
- David B. Farder Michigan State University. Accounting review restoring inust after fraud. Does corporate Governance Matte.
- Michael J. De la Merced and Julia Werdigier, The New York Times. The origins of Lehman Repo 105.

Διαδίκτυο

- www.elte.gr, www.AccountancyGreece.gr. Ο κοινωνικός ρόλος του ελεγκτή.
- www.tovima.gr. Επιτέλους θα γίνει η δίκη για το σκάνδαλο της ETBA.
- [El.Wikipedia.org](http://el.wikipedia.org). Το σκάνδαλο Κοσκωτά.
- Ηλεκτρονική εφημερίδα news 247. (23/09/2009). Τα σημαντικότερα γεγονότα που σημάδεψαν την Ασπίς Πρόνοια, από την ίδρυσή το 1944 έως τη σημερινή ανάκληση άδειας .
- Σιωμόπουλος Ν. εφημερίδα καθημερινή. Η επιστροφή των repo's .